

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Annette Šmídová

**Komparace programatiky britské Konzervativní strany a Občanské
demokratické strany**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

OLOMOUC 2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 30. dubna 2015

.....

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce Doc. PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D., za odborné vedení práce, cenné rady, věcné připomínky a především za vstřícnost při konzultacích, bez nichž by tato bakalářská diplomová práce nevznikla. Zároveň bych chtěla poděkovat svým rodičům za vytrvalou podporu při mém studiu.

Obsah

Úvod.....	5
1. Teoretické vymezení.....	9
2. Ideologie konzervatismu.....	12
3. Metoda výzkumu (CMP)	15
4. Představení volebních programů ODS a Konzervativní strany	17
4.1. Vznik ODS	17
4.2. Vývoj volebních programů ODS v letech 1992–2010.....	18
4.3. Vývoj volebních programů Konzervativní strany za Margaret Thatcherové.....	22
4.4. Vývoj volebních programů Konzervativní strany v letech 1992–2010	25
4.5. Srovnání volebních programů ODS a Konzervativní strany.....	27
5. Ochrana životního prostředí.....	32
5.1. Postoj ODS k životnímu prostředí	32
5.2. Postoj Konzervativní strany k životnímu prostředí.....	38
5.3. Srovnání postojů ODS a Konzervativní strany k ochraně životního prostředí	43
6. Kvantitativní analýza volebních programů	46
6.1. Vývoj ideologické pozice ODS a Konzervativní strany	46
6.2. Srovnání důrazu Konzervativní strany a ODS na právo a pořádek	49
6.3. Srovnání důrazu Konzervativní strany a ODS na politické instituce.....	51
Závěr	53
LITERATURA	56
Abstrakt.....	65
Abstract.....	66

Úvod

Kořeny konzervativního myšlení lze spatřit již v 18. století. Slovo „konzervativní“ má ve všední řeči několik významů. Může označovat odmítání změn, umírněné chování nebo dodržování striktních tradic a zásad. Britská Konzervativní strana byla první politickou stranou, která ve svém názvu slovo *konzervativní* má. Vznikla v první polovině 19. století a dodnes je hlavní pravicovou politickou stranou ve Velké Británii (Norton 1996: 16–17). V průběhu času se ale strana velmi měnila a přejímala několik liberálních myšlenek, nicméně jádro konzervativních hodnot ve straně zůstalo. Občanská demokratická strana (dále jen ODS) vznikla na počátku 90. let 20. století v reakci na předcházející vládu komunistického režimu a jejím cílem bylo se jasně ideologicky vymezit vůči levicovým subjektům. Tato práce se tedy bude zabývat primárně dvěma pravicovým stranám, Konzervativní straně a ODS.

Toto téma práce bylo zvoleno na základě autorčina osobního zájmu o ideologii konzervatismu, a také o britskou Konzervativní stranu. Tato politická strana má za sebou nejen dlouhou historickou zkušenost, ale v průběhu existence ji vedlo několik výrazných a úspěšných lídrů, čímž se měnilo i směřování její politiky. Je zajímavé pozorovat, jak se v průběhu času jako strana měnila, a zda svými postoji ovlivnila i některé jiné politické stany.

Cílem této bakalářské diplomové práce je představení volebních programů obou politických stran a následně také jejich srovnání. Pozornost bude zaměřena zejména na to, jak se v čase volební programy proměňovaly a jaká rozdílná stanoviska lze vyzorovat k určitým politickým tématům u obou stran. Obě strany se profilují jako strany konzervativní, proto budou srovnány i na základě stejné ideologie. Cílem bude zjistit, zda jsou ideologicky podobné, a zda se jejich profilace promítá i do jejich volebních programů. Hlavní důvod, proč autorka vybrala tyto dvě politické strany je fakt, že se ODS často během své existence odkazovala na britskou Konzervativní stranu. Proto hlavním cílem této práce bude zjistit rozdíly, ve kterých se ODS liší od britských konzervativců. S tím souvisí i výběr politiky životního prostředí, která v práci bude nastíněna.

Jak již bylo zmíněno výše, vznik Konzervativní strany lze zařadit do první poloviny 19. století. Tato práce se ale zaměří na období až od roku 1979, kdy strana pod vedením Margaret Thatcherové vyhrála parlamentní volby a začala formovat politiku

Konzervativní strany jiným směrem, než do té doby bylo zvykem. ODS se začala formovat po pádu komunistického režimu v Československu začátkem 90. let 20. století, proto bude pozornost věnována předcházejícím okolnostem jejího vzniku až do roku 2010. Obecně lze tedy říci, že časové vymezení této práce bude u Konzervativní strany od roku 1979 do roku 2010, a u ODS od roku 1990 také do roku 2010.

Mimo jiné si práce klade za cíl odpovědět na tyto výzkumné otázky. První výzkumnou otázkou je: *Lze na základě dat z CMP a volebních programů najít rozdíly, ve kterých se ODS razantně liší od Konzervativní strany?* Druhá výzkumná otázka zní: *Existuje názorová shoda politických stran na problematiku životního prostředí?* A poslední výzkumná otázka se pokusí odpovědět na otázku: *Můžeme obě strany označit za ideologicky podobné na základě pozorování jejich volebních programů?*

Volební programy obou politických stran budou zkoumány na základě empiricko-analytického přístupu, ale také pomocí analýzy dat, která bude vycházet z metodiky Manifesto Research Project. V kapitolách Ideologie konzervatismu a Ochrana životního prostředí bude použit jen empiricko-analytický přístup.

Práce je rozdělená na šest kapitol. První kapitola se věnuje vymezení a typologii politických stran. Je zde zmíněn koncept stranických rodin, který dále rozvinul Klaus von Byme. Jedná se o typologii, která vymezuje politické strany podle ideologické příslušnosti do devíti kategorií. Na základě teorie stranických rodin a ideově programové typologii bude možné říci, zda obě politické strany mají stejné charakteristické znaky a vycházejí ze stejných principů.

Druhá kapitola se věnuje ideologii konzervatismu. Jsou zde zmíněny základní charakteristické znaky konzervativní ideologie, ale také znaky charakteristické pro britský konzervatismus. S postupným vývojem strany a nástupem Margaret Thatcherové začaly do strany pronikat myšlenky Nové pravice, které v této kapitole také nejsou opomenuty.

Třetí kapitola představuje metodu Comparative Manifesto Project, která je v této práci zásadní pro výzkum volebních programů a určení ideologické pozice. Jsou zde zmíněny i některé nedostatky této metody, které se mohou objevit i v průběhu výzkumu.

Čtvrtá kapitola se věnuje představení volebních programů ODS a Konzervativní strany. Nejdříve je krátce nastíněn vznik ODS a následně jsou představeny hlavní body volebních programů. U Konzervativní strany jsou volební programy rozděleny na dvě

části. První část se věnuje volebním programům za vlády Margaret Thatcherové a druhá část se věnuje volebním programům od roku 1992 do roku 2010. Toto rozdělení je záměrné z důvodu následného srovnání obou politických stran a také odpovědi na výzkumnou otázku.

Pátá kapitola se věnuje ochraně životního prostředí. Postoje k tomuto tématu jsou představeny nejen na základě tezí, které se objevují ve volebních programech, ale také na základě postojů a projevů samotných lídrů strany. Nastíněn je i povolební vývoj stran k tomuto tématu. Tato kapitola je nejobsáhlejší.

Šestá, poslední kapitola se věnuje datové analýze dat pomocí metody Comparative Manifesto Project. Pozornost je věnována zejména indexu RILE, indexům právo a pořádek a politické instituce. Pomocí indexu RILE je zkoumána pravo-levá orientace stran a díky tomu lze najít ideové rozdíly v průběhu času. Zbývající dva indexy naznačí, jak se programová stanoviska u obou politických stran měnila v čase, a zda obě strany věnovaly stejnou pozornost těmto tématům, či nikoliv. Navíc jsou tyto indexy vybrány proto, neboť představují základní znaky ideologie konzervatismu.

Teoretická část práce vychází z knihy *Teorie politických stran* od Petra Fialy a Maxmiliána Strmisky, a z knihy *Politické strany – Původ ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě* od Víta Hlouška a Lubomíra Kopečka. První zmíněná kniha představuje velmi dobrý přehled v definici, členění a funkcích politické strany. Druhá kniha se věnuje přímo stranickým rodinám, které posléze autoři jednotlivě představují. Výhodou je, že konzervativní stranická rodina je zde představena nejen z ideologického hlediska, ale také jak se proměňovala v čase.

Obsahová analýza volebních programů českých politických stran od Zdenky Mansfeldové představuje obecné informace o metodice Comparative Manifesto Project, nicméně nevýhodou tohoto článku je nedostatečné představení metodiky, zejména jaká má úskalí atd. Hlubší rozpracování této metody je viděno v disertační práci Otto Eibla *Issues v české politice*. Nejen, že se samotnou metodou pracuje, vysvětlil její funkce, ale představil i limity této metody. V rámci kapitoly, která představuje volební programy Konzervativní strany a ODS, práce vychází z volebních programů stran, což je pro tuto práci zcela zásadní. Historii ODS detailně popisuje publikace *Občanská demokratická strana a česká politika*, kterou napsal Stanislav Balík společně s kolektivem autorů. ODS je zde představena v několika oblastech, počínaje samotným vývojem a vznikem

strany, až po analýzu voličů. Články nebo publikace týkající se politiky životního prostředí a postojů politických stran k této problematice je velmi málo. Za zmínku ale stojí článek od Petra Fialy a Miroslava Mareše *Politika životního prostředí a politické strany v ČR*. V této práci jsou představeny postoje k životnímu prostředí, které jsou zmíněny ve volebních programech politických stran, které vyhrály parlamentní volby v roce 1992 a 1996. Velmi hodnotným článkem je *Environmental Policy Reform in the Post-communist Czech Republic: the Case of Air Pollution* od Martina Horáka. Jediné negativum v tomto článku je velmi široké zaměření na roli Evropského společenství, nicméně je zde detailně popsána první Klausova vláda a její vztah k životnímu prostředí. Postoj Margaret Thatcherové k životnímu prostředí je zase zmíněn v knize od Johna McCormicka *British Politics and The Environment*. Kniha popisuje nejen roli Thatcherové v rámci politiky životního prostředí, ale jsou zde také popsány mechanismy, jak pracují různé lobbystické skupiny a environmentální hnutí v Británii. Vývoj Konzervativní strany velmi dobře vystihuje kniha *The Conservative Party: From Thatcher to Cameron*, kterou napsal Tim Bale. Přínosem tohoto knižního titulu je rozčlenění kapitol podle lídrů strany, tudíž pokud čtenáře zajímají postoje a vývoj strany pod vedením např. Davida Camerona, nemusí složitě hledat v celé knize.

1. Teoretické vymezení

Teoretickému zachycení fenoménu politických stran se v politické vědě zabývá celá řada autorů už několik desítek let. Za nejvýznamnější práce o této problematice můžeme považovat díla Maurice Duvergera, Giovanniho Sartoriho nebo Klause von Beyma (Fiala, Strmiska 2009: 14–15).

Politické strany lze zkoumat v širším kontextu, a to na základě nejrůznější typologie a klasifikace. Cílem těchto přístupů je možnost jasně formulovat základní rozdíly mezi politickými stranami a zároveň vytvořit univerzální model, podle kterého by následně strany byly seřazeny do skupin, nebo přiřazeny k ideálně typickému vzoru. Ačkoliv obecná typologie politických stran dosud nebyla vytvořena, v poslední době jsou velmi akceptované a užitečné dva modely typologie politických stran – vývojová typologie a typologie vycházející z ideově programatického hlediska. Pro tuto práci bude využita právě druhá typologie, ideově programatická, jejímž cílem je členění politických stran na ideologické rodiny a skupiny stran (Fiala, Strmiska 2009: 76–85).

V současné době se koncept stranických rodin¹ ve výzkumu politických stran dostal do centra pozornosti řady politologů. Pojem *stranická rodina* určuje skupiny stran, které pojí některé hlavní charakteristiky své identity (Mudde 2000: 79). Kritéria, která pro vymezení stranické rodiny autoři používají, se ovšem někdy liší. Obecně lze ale říci, že rozhodujícím prvkem je programová či ideově programová orientace strany. Klasikové teorie politických stran druhé poloviny 20. století, včetně Maurice Duvergera a Giovanniho Sartoriho, nejevili zájem strany dělit podle jejich ideově politické orientace, nicméně oba zmínění autoři se stranickými rodinami nepřímo pracovali, ale hlubšímu rozpracování se vyhýbali (Hloušek, Kopeček 2010: 14–15).

Klaus von Beyme ve své knize *Parteien in westlichen Demokratien*, která vyšla v roce 1982, rozdělil politické strany do stranických rodin. Doposud je jeho práce velice uznávaná a respektována dalšími autory. Pojetí stranických rodin vymezil podle historického vývoje a ideového zaměření, proto jeho třídění můžeme označit za vývojovou typologii. Zohledňoval i působení konceptu konfliktních linií², který

¹ Kromě toho jsou používány také termíny „duchovní rodina“, „stranickopolitická rodina“ nebo „rodina politických stran“ (Kopeček 2005: 39).

² Autoři konceptu konfliktních linií se v 60. letech 20. století domnívali, že se dlouhodobé konflikty ve společnosti vytvořily během národní a průmyslové revoluce. Obě revoluce štěpily společnost nejen

vypracovali Stein Rokkan a S. M. Lipset, a zároveň se snažil vymezit jejich proměny v čase. Důraz ale kladl na ideologické vymezení a programové principy (Hloušek, Kopeček 2010: 16). „*Důvodem Beymeho přístupu pravděpodobně byla skutečnost, že si uvědomoval proměnlivost programatiky jednotlivých rodin. Strany se některých ideově zaměřených prvků své identity zbavují... Je to odrazem společenských, ekonomických i kulturních proměn, jež od nich vyžadují úpravu ideově-kulturního patrimonia, na níž daná strana, respektive rodina původně vznikla.*“ (Kopeček 2005: 41)

Beyme politické strany vymezil do devíti stranických rodin, podle ideologické příslušnosti. První rodinou jsou liberální a radikální strany, druhou konzervativní strany, třetí socialistické a sociálně demokratické strany, čtvrtou křesťansko-demokratické strany, pátou komunistické strany, šestou agrární strany, sedmou regionální a etnické strany, osmou krajně pravicové strany a devátou rodinou jsou ekologické strany (Beyme 1982: 43). ODS i Konzervativní stranu lze zařadit do druhé zmíněné stranické rodiny, a to do konzervativní rodiny. Ideologie konzervatismu a ideologicko programové aspekty budou popsány v samostatných kapitolách.

V návaznosti na Beymeho typologii Michael Gallagher, Michael Laver a Peter Mair rozdělili strany do stranických rodin na základě tří stejně významných kritérií. Prvních z nich je *genetický původ*, to jest skutečnost, že jednotlivé politické strany vznikaly v podobných podmínkách. Druhým kritériem jsou *mezinárodní vazby*, kdy se politické strany sdružují do nadnárodních či multinárodních stranických skupin. Posledním kritériem jsou *programové politiky*, které vychází z představy, že jednotlivé politiky stran mají v různých zemích podobný obsah (Kopeček 2005: 40–41).

Jak již bylo uvedeno výše, v této práci bude přihlíženo zejména k ideově programové typologii. Ideově politické postoje lze vymezit zejména v základních a akčních programech stran, včetně volebních programů a prohlášení³. Nicméně ideologicko politický přístup naráží na několik problémů. Cíle stran mohou být krátkodobé a pragmatiké. Navíc samotná ideologická rovina nemusí pro politické

funkčně, ale i teritoriálně. Proto se poté v západních společnostech vytvořily čtyři základní konfliktní linie, kolem nichž se postupně profilovaly politické strany. Šlo o konfliktní linie církev versus stát, centrum versus periferie, vlastníci versus pracující a město versus vesnice (Hloušek 2000: 373).

³ Tyto čtyři základní formy programatického vyjádření stran rozlišili němečtí politologové Günter Olzog a Hans-J. Liese (Fiala, Strmiska 2009: 94).

strany znamenat výchozí bod úspěchu, důraz mohou klást jiné aspekty, například na charisma lídra strany (Hloušek, Kopeček 2010: 13). Ačkoliv i přes procesy částečného odideologizování politických stran zůstává nadále ideologicko programatické vymezení stran velmi významným a důležitým kritériem (Fiala, Strmiska 2009: 96–97).

Teorie stranických rodin bude použita zejména proto, aby na základě komparativního výzkumu bylo zřejmé, zda obě politické strany mají stejné charakteristické znaky. Práce bude vycházet z ideologických hodnot a základních programových východisek politických stran. Na základě komparace programového vymezení stran a postojů k životnímu prostředí pak bude možné určit, zda se ODS shoduje s Konzervativní stranou, či nikoliv. Stranická blízkost a provázanost politických stran souvisí se stranickou rodinou, jejíž význam byl popsán výše.

2. Ideologie konzervatismu

Zrod konzervatismu jako politické ideologie lze datovat od konce 18. století a je spojen s anglickým filozofem Edmundem Burkem. Stal se významným myslitelem díky svému dílu *Úvahy o revoluci ve Francii*, ve kterém kritizuje francouzskou revoluci. Revoluce pro něj představovala rozchod s dosavadní tradiční společností, která měla staletý vývoj. Stát a společnost totiž vnímal jako výsledek historického vývoje. Byl také zastáncem volného trhu a odpůrcem státních zásahů. Burke svými postoji ovlivnil i řadu amerických konzervativců a klasických liberálů, včetně Margaret Thatcherové (Petřík 2008: 39–42).

Základní znaky britského konzervatismu lze shrnout do šesti bodů. Prvním z nich je *Organická podstata společnosti*. Organická podstata společnosti je základním tématem konzervatismu. Společnost je vnímána jako historický výsledek pomalého a přirozeného růstu, jehož součástí je jedinec. Stabilita státu a společnosti je založena na pravidlech, které se vytvářely během staletí. Jedinci musí společnost chránit a respektovat její existenci. Jelikož se společnost neustále proměňuje, přímým důsledkem je právě *smíření se se změnou*. Změna ale nesmí zničit sociální strukturu společnosti a měla by přicházet v postupných krocích – cestou evoluce a ne revoluce. Dalším specifickým znakem je *zákon, řád a autorita*. Řád a disciplína je pro konzervatismus zcela zásadní hodnotou, která by se ve společnosti měla vyskytovat. Tato hodnota by měla pramenit z hlubokého respektu pro státní instituce. Role institucí je ale jen symbolická, která představuje kontinuitu s minulostí a zároveň ztělesňuje společenskou jednotu. Instituce jsou tedy zásadní pro udržování řádu, ale jejich autorita vychází z toho, že nejsou všemocné, protože musí dodržovat zákony a podléhají právnímu státu. Takto definovaný řád je předpokladem pro svobodu. Společnost je různorodá a každý člověk má jiné možnosti a schopnosti. Pokud by lidem bylo nařízeno, aby všichni lidé byli na stejné úrovni, byl by zaveden univerzální řád, což konzervatismus striktně odmítá. Právní stát a zákony jsou odrazem hodnot společnosti a zároveň předpokladem stabilního společenství. Dalším znakem je *vlastnictví majetku*. Majetek konzervativci vnímají nejen jako že něco vlastní, ale také jako prodloužení osobnosti člověka. Domov pro ně ztělesňuje nejsoukromější věc ze všech majetků, co vlastní, neboť si ho upravují podle svého vkusu a odráží tedy jejich osobnost. Majetek také vyvolává v lidech pocit jistoty a záruky, protože mají něco, o co se mohou opřít.

Silná ale omezená vláda je dalším znakem pro konzervatismus. Omezená vláda by měla být realizována prostřednictvím brzd a protivah. Pokud by omezená nebyla, mohlo by se stát, že by svojí mocí ohrozila svobodu nejen jedince, ale celé společnosti. *Jeden národ* je dalším typickým znakem pro konzervatismus. Jedná se o postupné a kontrolované sociální reformy, díky nimž se má zachovat úcta k tradičním institucím, zejména k monarchii. Společnost by měla být přirozeně hierarchická a měla by panovat společenská solidarita napříč jednotlivými sociálními vrstvami (Norton 1996: 71–78).

V průběhu 60. a 70. let 20. století se mezi liberálními a konzervativními teoretiky postupně zrodila diskuze o hospodářské politice a budoucnosti státu blahobytu. Po druhé světové válce totiž Konzervativní strana začala přejímat keynesiánskou a welfaristickou podobu sociální demokracie. Tuto podobu část konzervativců odsuzovala. Na základě této kritiky vzniklo několik radikálních ideových proudů uvnitř konzervatismu, z nichž nejznámější je pojmenovaný Nová pravice (Heywood 1994: 79–80).

Nová pravice byla kritická jak k Labouristické straně, tak Konzervativní straně. Labouristům vytykala zejména socialismus, a konzervativce kritizovala za kolektivistická opatření a rezignaci na obhajobu kapitalismu. Ideje Nové pravice pocházely od Adama Smithe, Milтона Friedmana, Irvinga Kristola nebo Friedricha Augusta von Hayeka (Fajmon 1999: 51). U Nové pravice lze nicméně spatřit dvě hlavní témata. Prvním z nich je podpora klasické liberální ekonomické teorie, zejména ideje volného trhu. Tento proud lze nazvat neoliberalismus. Druhým tématem je obhajoba pořádku, autority a disciplíny, která vychází z čistě konzervativních zásad, proto tento proud je možno označit za neokonzervatismus. Margaret Thatcherová byla idejemi Nové pravice velmi ovlivněna a podporovala jak liberální, tak konzervativní názory (Heywood 1994: 80).

Hlavní znaky Nové pravice je možno shrnout do několika bodů. Prvním z nich je hayekovský princip spontánního přirozeného řádu, který je výsledkem lidského chování. Druhým bodem je limitovaná role vlády, která nemá zasahovat do všech oblastí života společnosti. Vláda má pouze zajistit vnitřní a vnější bezpečnost státu, a nemá zasahovat do všech oblastí života společnosti. Zdrojem společenského řádu jsou rodina, církve, spolky a místní komunity. Svoboda je vnímána nejen z roviny osobní, ale má přesahovat i v politickou a hospodářskou rovinu. Co se týká ekonomiky,

hospodářské plánování je pro Novou pravici zlem, které je nebezpečné, a pro ekonomiku neefektivní. Naopak se má prosazovat monetarismus a teorie volného trhu (Fajmon 1999: 53–54).

3. Metoda výzkumu (CMP)

Volební programy politických stran lze analyzovat několika způsoby. Buď kvalitativním, nebo kvantitativním přístupem. V této práci bude pozornost věnována kvantitativní metodě kódování, vycházející z mezinárodní metodiky vyvinuté *Comparative Manifesto Project* (dále jen CMP). Skupina od svého založení v roce 1979 nejprve analyzovala volební programy jen některých západoevropských zemích. Z počátku bylo zvoleno jen 19 západoevropských zemí, u kterých byly posléze analyzovány volební programy vybraných politických stran. Strany byly zvoleny na základě kritéria svobodných a soutěživých voleb. (Budge, Laver 1986: 608). Později byly do výzkumu zahrnuty postkomunistické země střední a východní Evropy.

Metoda CMP je založená na kódování vět, neboli větných celků, které obsahují informaci o částech programu. Následně jsou větné celky kódovány podle kódovací knihy a rozděleny do sedmi tematických okruhů – zahraniční vztahy, svoboda a demokracie, politický systém, ekonomie, sociální péče, blahobyt a kvalita života, struktura společnosti a posledním okruhem jsou sociální skupiny. Hlavních kategorií je 56, které dále mohou být doplněny o podkategorie. Výhodou takto široce pojatých kategorií je, že umožňují všestranné užití. Na druhé straně některá témata musí být zobecněna, aby náležela do vymezené kategorie (Mansfeldová 2003: 471).

Podle výsledků kódování lze následně určit ideologickou vzdálenost politických stran. Jedná se o index RILE. Jeho cílem je umístění stran na pravo-levé ose za pomoci analýzy volebních programů. Index se skládá z 26 kategorií, z čehož 13 je vymezeno pro levicová témata a zbylých 13 pro pravicová témata. Výsledná pozice strany je získána rozdílem podílu pravicových a levicových témat. Následné hodnoty mohou nabývat hodnot +100 až -100. Hodnota +100 značí zcela pravicový program a hodnota -100 levicový program (Eibl 2010: 71). Ačkoliv CMP je na svůj index RILE náležitě pyšná, u jiných autorů převládá spíše kritika. Kenneth Benoit a Michael Laver například upozorňují, že podíly jednotlivých témat, které jsou indexem analyzovány, se skrytě odráží pouze ve změnách volebních programů, nikoliv v konkrétních kategoriích pravice-levice. Jakmile se politická strana profiluje více k neutrálním tématům, ihned se posune na pravo-levé ose blíže do středu, neboť rozdíl pravo-levých témat se sníží (Benoit, Laver 2007: 94–96).

Při použití této metody je nutné být si vědom i nedostatků, které tato metoda přináší. Zásadní problém je v reliabilitě výsledků. Volební programy jsou totiž kódovány jen jednou a pouze jedním člověkem. Hrozí tu tedy pravděpodobnost lidské chyby. Navíc některé věty ve volebním programu mohou být natolik složité, že si je kódér vyloží dle svého subjektivního pohledu. Osoba kódéra je tedy zcela zásadní (Eibl 2011: 74–75). Při kódování volebních programů by měla pracovat skupina osob, která by předala vzájemné výsledky, a teprve poté by byl uveřejněn konečný výsledek. Další výtkou řady autorů je domněnka, že politické strany své volební programy vytváří k aktuální situaci země, nikoliv k obrazu svému tak, jak by doopravdy měla vypadat (Benoit, Laver, Mikhaylov 2009: 498).

I přes veškerá negativa je třeba říci, že metoda CMP je uznávanou metodou nejen v České republice, ale i v zahraničí. Zdenka Mansfeldová k přístupu analýzy volebních programů dodává, že *„umožňuje a usnadňuje trojí typ srovnání: a) proměny v čase pro jednu konkrétní politickou stranu, b) mezinárodní srovnání pro jeden typ strany nebo stranické rodiny a zejména c) rozdílů mezi politickými stranami v jejich stanovisku k určitému politickému problému či tématu.“* (Mansfeldová citována in Eibl 2010: 71)

4. Představení volebních programů ODS a Konzervativní strany

V této kapitole budou představeny a srovnány volební programy obou politických stran. Nejdříve bude krátce pojednáno o vzniku ODS a poté se již práce zaměří na její programatiku. U Konzervativní strany budou nejdříve popsány volební programy za vlády Margaret Thatcherové a posléze od roku 1992 do roku 2010.

4.1. Vznik ODS

Zrod ODS lze spatřovat po prvních svobodných parlamentních volbách, které se v Československu konaly v roce 1990. Oficiálně se tato strana ustavila až na kongresu, který se konal 20. a 21. dubna 1991 v Olomouci, kde byly přijaty stanovy a programové prohlášení *Cesta k prosperitě*. Nicméně okolnosti předcházející tomuto vzniku byly poměrně bouřlivé (Pšeja 2005: 1503).

V druhé polovině roku 1990 došlo k zásadním ideovým rozporům uvnitř Občanského fóra⁴. Vytvořily se v něm dva směry. První z nich byl pravicový směr, zaměřený na klasický liberalismus a konzervatismus, druhý pak centristický, který se orientoval spíše na sociální liberalismus. Reprezentantem pravicového proudu se stala osobnost Václava Klause, opírající se o podporu z oblastních organizací Občanského fóra, který stavěl na otevřené tržní ekonomice a programu. Centristický směr, prosazující zachování jednoty hnutí, podporoval prezident Václav Havel a nejužší vedení fóra jako byl Pavel Rychetský či Petr Pithart. Zlomovým okamžikem bylo zvolení Václava Klause do čela Občanského fóra v říjnu 1990, což výrazně posílilo pravicový proud (Večerník, Matějů 1998: 273–274).

Klausova rétorika nabrala mnohem zřetelnější politický kurz a rostla i jeho popularita. Začátky jeho strategie na převzetí moci nad Občanským fórem spadají do období roku 1990, kdy se jako kandidát federálních parlamentních voleb zúčastnil několika předvolebních mítinků na severní Moravě, což mu nakonec přineslo jasné vítězství. Posléze začal hledat podporu u okresních a krajských organizací Občanského fóra, kde vyzdvihoval svoji vizi ekonomické transformace. Klaus si dokázal vybudovat vůdčí úlohu a přesvědčit svým sebevědomým vystupováním. A právě tyto aspekty mu přinesly předsednictví v Občanském fóru, jak již bylo zmíněno (Šaradín 2004: 146). Na

⁴ Občanské fórum vzniklo v reakci na události ze 17. listopadu 1989 a fungovalo jako hlavní politická síla procesu od komunistického režimu do demokratických poměrů v české části Československa.

základě dohody došlo v únoru 1991 k postupnému rozdělení Občanského fóra na dva subjekty, Občanskou demokratickou stranu a Občanské hnutí. „Pro zakladatele ODS znamenal konec Občanského fóra završení revolučního provizoria, charakterizovaného všeobecným zapojením do politiky. ODS se tak podílela na obnově stranického modelu, který byl na hony vzdálen antioligarchické pružnosti Občanského fóra: strana měla být pevně strukturovaná, a proto Klausův tým kvapně zavedl pyramidální hierarchickou strukturu ponechávající pouze nevelký prostor pro individuální nebo místní aktivity ve srovnání s fungováním Občanského fóra.“ (Hadjisky 2011: 96)

4.2. Vývoj volebních programů ODS v letech 1992–2010

Otázka sebeidentifikace strany byla pro ODS v počátcích svého vzniku klíčová. Hlavním cílem strany bylo prezentovat se jako subjekt primárně konzervativní a v rámci českého stranického systému stát na straně pravice. Ačkoliv ODS zhruba až do roku 1995 plnila úlohu vůdčího subjektu právě na straně pravice, hlavní důraz ale směřovala na ekonomická témata, jako byla rychlá privatizace nebo minimální regulace volného trhu, což bylo typické spíše pro neoliberalismus (Pšeja 2006: 9).

Jak již bylo zmíněno výše, na prvním kongresu strany v roce 1991 bylo přijato programové prohlášení pod názvem *Cesta k prosperitě*⁵, z kterého posléze vycházel volební program ODS do České národní rady v roce 1992. Volební program nazvaný *Svoboda a prosperita* představoval ucelený a velmi rozpracovaný dokument, který se snažil představit co nejpřesněji stranická stanoviska. ODS se definovala jako „strana občanská, pro niž základním kamenem výstavby je občan..., je stranou konzervativní, usilující o záchranu a obnovu základních hodnot evropské křesťanské civilizace a československé demokratické tradice pro naši budoucnost.“ (ODS 1992: 2) V souvislosti s otázkou ekonomické transformace ODS zastávala radikální ekonomickou reformu založenou na liberalizaci jednotlivých trhů, privatizaci státního vlastnictví, udržení neinflačního prostředí, a v neposlední řadě zahájit druhou vlnu kupónové privatizace. Cílem byla však obnova ekonomiky, založená na tržních principech, svobodném trhu a soukromém vlastnictví (ODS 1992: 11–15). „*Pádnost*

⁵ ODS stanovila tři základní cíle programu přeměny společnosti: prvním z nich byla parlamentní demokracie spočívající na vymezených politických silách, druhým z nich byla tržní ekonomika založená na soukromém vlastnictví a posledním z nich bylo moderní pojetí státu, vycházející z přirozené autority institucí (Mareš 2006: 135).

a důvěryhodnost politické rétoriky ODS o přednostech volného trhu se částečně opírala o předchozí profesi hlavních lídrů strany, kteří se prezentovali jako ekonomičtí odborníci.“ (Hadjisky 2011: 105)

Bezprostředně po volbách v roce 1992 se v ODS objevily názory na vytvoření dlouhodobého programu strany. Tuto myšlenku prosazoval tehdejší místopředseda ODS Josef Zieleniec, který posléze narazil na odmítavé reakce, zejména ze strany předsedy ODS, Klause. Nakonec Zieleniecův přístup ve straně převážil. Na vytváření programu se podílel nejen Zieleniec, ale také i zástupci konzervativně-liberální linie, kteří chtěli stranu udržet v tzv. „thatcherovské“ rovině. Výsledkem bylo přijetí Politického programu ODS na kongresu strany, konaném v listopadu 1995 v Hradci Králové (Mareš 2006: 127–128). V programu se strana přihlásila k liberálně-konzervativním hodnotám. Dále byly zdůrazněny individuální svobody, podnikavost, rovnost šancí, odpovědnost občana nebo význam rodiny jako základ společnosti (ods.cz 1995). Z Politického programu ODS následně vzešel program pro volby do Poslanecké sněmovny PČR v roce 1996. Lze říci, že vyjadřoval spojitost s volebním programem z roku 1992, zejména svým názvem *Svoboda a prosperita*. „*Předseda strany Václav Klaus již v březnu 1996 na jednání Výkonné rady prohlásil, že není důvod pro zásadní změnu či revizi programu občanských demokratů z roku 1992, neboť se osvědčil jako realistický a je také nutné udržet programovou kontinuitu.*“ (Kubata 2010: 423) ODS ve svém programu zmínila, že dosavadní úspěšný průběh transformace byl dovršen a že principy politiky ODS byly zvoleny správně. Dále zmínila definitivní rozchod s komunistickým systémem, neboť cílem ODS je vybudovat společnost, kde každý občan bude mít zaručeny podmínky pro svobodný život a bude zde fungovat soukromé vlastnictví. Dalším bodem programu bylo omezování byrokracie, která má za následek omezování svobody jedince a komplikuje podnikatelům život. ODS poukázala i na zakotvení České republiky do západoevropského prostoru, zejména co se týká začlenění země do Evropské unie a Severoatlantické aliance (ODS 1996: 5–6).

Další z hlavních volebních programů ODS strany začal vznikat po vnitrostranické krizi z přelomu let 1997–1998. Po tzv. sarajevském atentátu⁶ byl přijat

⁶ Rozkol uvnitř ODS, finanční skandály kolem financování strany, ale i spor s koaličními partnery a ekonomická krize nastartovaly nejhlubší politickou krizi v polistopadovém období. Politici ODS Ivan Pilip a Jan Ruml vyzvali Klause k odstoupení z čela strany. Výsledkem byla nejen demise Klausova

nový základní program ODS pod názvem *Čtyři poděbradské artikuly*. Na základě tohoto programu byl zkoncipován volební program pro předčasné volby do Poslanecké sněmovny PČR v roce 1998, který byl pojmenován *Hlavu vzhůru*. Tento volební program byl na první pohled o polovinu kratší, než oba předchozí programy. Nepatrnou změnou bylo zahrnutí Poděbradských artikulů přímo do programu. Základní programová východiska byla definována – nedotknutelné soukromí, levný stát, nezadlužená budoucnost a solidarita zodpovědných. ODS se dále vymezila jako obráncyní hodnot, které byly od roku 1989 vytvořeny, a rázně se vymezila vůči koncepci sociální státu, který podle ní podporuje neefektivní systém financování sociální péče. Poprvé se v programu objevila také rovná daň pro všechny druhy příjmů (ODS 1998: 6–10).

V roce 1998 nastal nový vývoj v oblasti programatiky ODS. Součástí programatiky strany se stávají dokumenty stínové vlády ODS, které jsou často prezentovány na veřejnosti, a vyplňují tak mezery v programatice strany. Od roku 1999 jsou navíc ustaveny tzv. Ideové konference ODS, kde strana věnuje značný prostor přípravě a rovněž zdokonalování svého programu (Mareš 2006: 129–130).

V roce 2002 přichází ODS s netradičním volebním programem do Poslanecké sněmovny PČR pod názvem *Volební desatero*. Program nejprve nebyl uveřejněn vcelku, ale po jednotlivých kapitolách, vydávaných vždy s týdenním odstupem. Skládá se, jak již název napovídá, z deseti samostatných celků zaměřených na oblasti, které ODS považuje za nejpodstatnější. Dominantními tématy byly zejména národní zájmy, boj proti socialismu a levici a socioekonomické reformy. Strana jednoznačně odmítla nacionalismus a soustředila se i na téma důchodové reformy a daňové reformy. Daňová reforma měla zajistit nejen nižší daně, ale opět bylo zdůrazněno zavedení rovné daně, tentokrát hodnota měla být stanovena ve výši 15 %. Dále byla zmíněna regulace byrokracie, kdy ODS navrhovala radikální snížení objemu legislativy. Ačkoliv strana usilovala o vstup do Evropské unie, razantně zdůraznila, že žádný projekt vytvořený Evropskou unií týkající se bezpečnosti a obrany nesmí zastínit a oslabit roli Severoatlantické aliance. V tomto volebním programu zcela chyběla témata venkova, infrastruktury a vzdělání (ODS 2002: 6–14). ODS v parlamentních volbách obdržela

kabinetu, ale i odchod části členů strany do nově vzniklé politické strany Unie svobody (Hloušek, Kopeček 2010: 196–197).

doposud nejnižší volební výsledek, a to 24, 47 % hlasů. Nejen, že strana následně skončila v opozici, ale zároveň se musela vypořádat i se značnou kritikou vůči svému předvolebnímu programu a způsobu vedení kampaně. Volebnímu programu byla vyčítána zejména velká otevřenost v nepopulárních otázkách, jako byla například důchodová reforma. Navíc témata byla často podávána příliš obecně a žádné z nich se nestalo hlavním tématem voleb. Klíčovým neúspěchem je zmiňována osobnost Klause, který se po celé období kampaně prezentoval jako jednoznačný lídr a svou rétoriku opřel o nacionalistická témata, která doposud byla doménou spíše levice (Mrklas, Sokol 2002) Tyto okolnosti vyvolaly uvnitř ODS vážnou krizi a Klaus se rozhodl neobhajovat mandát předsedy strany.

Bezprostředně po volební porážce a rozhodnutí Klause dál neobhajovat post předsedy strany, byl v prosinci 2002 zvolen do čela předsednictva Mirek Topolánek. V roce 2003 byl ODS zahájen projekt *Modrá šance*, který se týkal programové profilace strany. Jednalo se o souhrn tematicky oddělených programových dokumentů, které napsali jednotliví členové stínové vlády ODS (Čaloud, Foltýn, Havlík 2006: 16).

V roce 2006 ODS představila svůj další volební program do PS PČR s názvem *Společně pro lepší život*. S jistotou lze říci, že od předešlého volebního programu z roku 2002 se značně lišil, ať už je to samotnou délkou programu, členěním témat, či celkovou formou. Zajímavostí programu jsou výzkumy STEM, které rozpracovávaly jednotlivá volební témata. Hlavním tématem byla opět daňová reforma, respektive rovná daň a změna sociální politiky. Dalšími cíli byl hospodářský růst, zvýšení příjmů, omezení byrokracie, snížení nezaměstnanosti a rychlejší rozvíjející se ekonomika. V rámci důchodové reformy se ODS zavázala být garantem základního standardu a nadstandardní zajištění ponechala na zvážení každého jednotlivce. Hlavní prioritou byla i změna zdravotnictví. V této sekci ODS navrhuje zlepšení dostupnosti a zkvalitnění zdravotní péče všem občanům, dále by chtěla zachovat solidární financování zdravotnictví a předejít tomu, aby se nezvyšovala finanční spoluúčast pacientů. Podnikatelům byla představena tzv. živnostenská patnáctka. Jednalo se o změny, které jim měly pomoci odstranit problémy a zjednodušit povinnosti vůči státu. Zmíněna byla i privatizace, která se týkala firem jako je ČEZ a.s. nebo například České Dráhy a.s. (ODS 2006: 5–32).

Poslední volební program, který zde bude nastíněn, je volební program *Řešení, která pomáhají* z roku 2010, který vycházel z výstupů projektu Vize 2020 a z volebního programu *Řešení pro budoucnost*, který strana vypracovala pro neuskutečněné volby v roce 2009. Zásadní změnou v předvolebním období bylo odstoupení předsedy strany Mirka Topolánka. Novým lídrem ODS se stal Petr Nečas (Sokol, Klíč 2011: 237). Mezi hlavní cíle si ODS vymezila zvládnutí ekonomické krize a dokončení reform. Součástí programu byla i negativní stanoviska vůči ČSSD, kdy ODS poukazovala na možné koaliční partnerství ČSSD s KSČM. Předností programu byla témata: zvládnutí hospodářské krize, jednoduché a nízké daně, zdravé veřejné finance, adresný sociální systém, zvyšování zaměstnanosti, konec zneužívání sociálních daní, podpora rodin s dětmi, důchodová reforma, péče o seniory, dostupnost zdravotní péče, podpora podnikání, snižování byrokracie, boj s korupcí a bezpečný stát (ODS 2010: 3–9).

4.3. Vývoj volebních programů Konzervativní strany za Margaret Thatcherové

Po prohraných parlamentních volbách v roce 1974, které vedl Edward Heath, se uvnitř Konzervativní strany otevřela debata o změně lídra. Současně se uvnitř strany začalo formovat protiheathovské opoziční křídlo. Největším kritikem Heathovy politiky byl Keith-Joseph, který společně s Margaret Thatcherovou založil Centrum pro politická studia. Toto centrum se vymezilo zejména proti politice konsenzu konzervativních vlád po druhé světové válce, kdy se v ekonomických otázkách vlády labouristů a konzervativců téměř nelišily. Po vystoupení s rasistickým podtextem, ve kterém Keith-Joseph kritizoval nárůst přistěhovalců, se posléze rozhodl nekandidovat na post lídra strany. Margaret Thatcherová svoji kandidaturu ohlásila v listopadu 1974. Ačkoliv nezískala podporu žádného bývalého konzervativního ministra, s výjimkou Keithe-Josepha, výhodou ji byla nespokojenost s Heathovou politikou mezi konzervativními poslanci. Ačkoliv první kolo vyhrála, nezískala dostatečný počet hlasů pro vítězství. V druhém kole již nekandidoval Edward Heath, nicméně se přihlásili jiní významní členové strany, jako byl Wiliam Whitelaw nebo Jim Prior. Margaret Thatcherová získala 146 hlasů, Wiliam Whitelaw jen 79. Důvodem jejího úspěchu byla dobrá kampaň a hlavně získání si podpory od těch, kteří se chtěli zbavit Heathe (Fajmon 1999: 39–43). Po nástupu do role předsedy strany se snažila uklidnit atmosféru ve

straně a zejména sjednotit tábory stoupců nově zvolené předsedkyně a stoupence poraženého Edwarda Heatha. (Petřík 2008: 102–103).

Dlouhodobá strategie Konzervativní strany byla definována v dokumentu *The Right Approach* z roku 1976. Tento dokument reagoval na tehdejší hospodářskou krizi a měl být východiskem pro zlepšení situace v zemi. Nastíněny byly obecné hodnoty, které se měly začít vyznávat a ctít. Nicméně tím pravým řešením podle Thatcherové mělo být nastolení pravé konzervativní politiky. Zmíněna byla i vysoká inflace, jejíž snížení měla napomoci monetární politika. Dokument se netýkal jen ekonomických záležitostí, ale zmíněny byly i oblasti jako jsou zahraniční vztahy, vzdělání a školství nebo sociální politika (margaretthatcher.org 1976). O rok později se klíčovým stranickým dokumentem stal dokument pod názvem *The Right Approach to Economy*, který připravoval nástup monetarismu a thatcherismu do ekonomiky. Navazoval na předcházející dokument a hlavní důraz byl kladen opět na snížení inflace, čímž se mělo docílit snižováním růstu nabídky peněz, splácením zahraničního dluhu a snižováním míry zadlužení. Důležitým bodem bylo i omezení stávek a dohoda s odbory, podpora v podnikatelském sektoru v podobě omezení byrokracie a obnova daňové politiky (margaretthatcher.org 1977). Oba výchozí dokumenty se staly stěžejní pro definování nové politiky Konzervativní strany a staly se součástí volebního programu z roku 1979.

Margaret Thatcherová byla výjimečná v tom, že se nebála svoje ekonomické vize uplatnit v praxi. Odmítla západní konsensus a stavěla na hodnotách jako je individuální svoboda, svobodné podnikání a soukromé iniciativy. V ekonomické oblasti jí byly inspirací neoliberální teorie, především monetarismus Milтона Friedmana, názory Friedricha A. Hayeka a obhájci volného trhu. Stěžejními body byla volná ekonomika a silný stát, jako kombinace tradičně liberálního přístupu v ekonomice a konzervativního přístupu při obhajobě autority státu. Soukromé vlastnictví, podpora podnikání, soukromá práva, volný trh, deregulace, snižování zásahů státu, flexibilita trhu práce, patriotismus. Takto lze charakterizovat základní znaky thatcherismu. Jedná se o myšlenky, které byly spjaty po celou dobu vládnutí Margaret Thatcherové (Petřík 2008: 144–147). V roce 1979 zvítězila v parlamentních volbách a své vítězství zopakovala ještě dvakrát po sobě, v roce 1983 a 1987. „*Celkem tedy v parlamentních volbách zvítězila třikrát po sobě, což se v Británii ve 20. století nepodařilo nikomu. V úřadu premiérky strávila jedenáct a půl roku, což je rovněž rekord 20. století mezi*

britskými premiéry. Výkon Thatcherové v boji o moc položil základy pro možnost ovlivnit zásadním způsobem tvář Británie i světa v poslední čtvrtině 20. století.“ (Fajmon 2013)

Volební program z roku 1979 byl založen na pěti hlavních bodech. Prvním z nich bylo znovu obnovení hospodářského a sociálního života díky kontrole inflace a zajištění rovnováhy mezi právy a povinnostmi odborů. Druhým bodem bylo rostoucí hospodářství a vytváření nových pracovních příležitostí, třetím cílem bylo posílení vlivu parlamentu a vlády práva, čtvrtým východiskem byla podpora rodiny a rodinného života prostřednictvím možnosti odkupu bytových jednotek, efektivní vzdělání a poskytnutí podpory starým, nemocným a postiženým lidem. Posledním cílem bylo posílení britské obrany a zlepšení spolupráce se spojenci, aby byla zajištěna ochrana zájmů Velké Británie. V programu se dále navrhuje omezení byrokracie, omezení moci odborů a snížení daní z příjmu. Dále je odmítnuto znárodňování, avšak zmínka o plošné privatizaci tu není (Conservative Party 1979).

Ve volebním programu z roku 1983 si Konzervativní strana vymezila tři cíle: obrana a ochrana Velké Británie, více pracovních míst a prosperující ekonomika. V úvodu Margaret Thatcherová zhodnotila úspěchy konzervativní vlády a oznamuje další záměry pro budoucí vládu. Zavázala se podporovat volné podnikání prostřednictvím snížení daně a zmínila i rozsáhlou privatizaci mnoha státních společností. Opět se vyjádřila i k další reformě odborů a místní správy (Conservative Party 1983). Oproti předešlému volebnímu programu šlo o radikálnější program, nicméně Thatcherová si byla jistá, že pozice Konzervativní strany je mnohem silnější.

Programový dokument pro parlamentní volby v roce 1987 nesl název *The Next Moves Forward*. V první části je srovnáván rok 1979 s rokem 1987. Margaret Thatcherová zdůraznila zejména úspěch v privatizačním procesu, vysoký hospodářský růst, zmírnění inflace a také snížení počtu stávek v zemi. Na konci svého úvodu poznamenala: „*Společně budujeme jeden národ, plný svobodných, prosperujících a odpovědných lidí. Konzervativní sen se konečně stává skutečností.*“ V ekonomické části programu bylo opět zmíněno snížení přímých daní, vyrovnávání rozpočtu a zvýšení konkurenceschopnosti britského hospodářství. Klíčovou oblastí se stalo zdravotnictví. Důraz byl kladen na celkovou modernizaci celého zdravotnického systému a na služby vůči pacientům (Conservative Party 1987).

4.4. Vývoj volebních programů Konzervativní strany v letech 1992–2010

Do parlamentních voleb v roce 1992 vedl Konzervativní stranu už jiný lídr, a to John Major. Ve volebním programu, který nesl název *The Best Future for Britain*, hrálo ústřední roli pokračování zavádění tržních prvků do veřejného sektoru, což navazovalo na předchozí vlády Margaret Thatcherové. Dalšími tématy bylo dosáhnout cenové stability, snižovat daně tak rychle, jen jak to bude možné, opět byla zmíněna i privatizace, zejména dolů a železnic. Konzervativní strana slibovala i zvýšení ekonomické svobody skrze odstranění obchodních bariér, dále energetická politika měla občanům přinést nižší ceny, a v neposlední řadě byla zmíněna opět podpora podnikatelům z pozice strany. Volební program se zabýval i postavením žen ve společnosti a zlepšením pracovních podmínek (Conservative Party 1992).

Volební program pro parlamentní volby v roce 1997 byl pojmenován *You can only be sure with Conservatives*. V tomto programu Konzervativní strana upozornila voliče na zvýšení daně z příjmu o jedno procento. Prioritou byla i ochrana pracovních míst a snížení nezaměstnanosti. Dále strana kladla důraz na zvýšení životní úrovně a udržení cen, moderní zdravotní péči a zachování měny do té doby, co lidé nevysloví svůj názor v referendu (Conservative Party 1997). V těchto parlamentních volbách poprvé od roku 1979 Konzervativní strana neobhájila prvenství a skončila v opozici. Důvodů je několik. Za prvé osoba Tonyho Blaira, který zaujmul voliče svým vystupováním a jeho strana, Labouristická strana, vedla v průzkumech veřejného mínění o 30 % před Johnem Majorem. Konzervativní straně nepomohly ani údajné aféry poslanců strany týkající se návštěv nočních klubů (bbc.co.uk 1997). Porážka Konzervativní strany v parlamentních volbách 1997 byla historicky nejhorší. S méně než 31 % hlasů, ve srovnání s 42 % v roce 1992, ztratila strana více než 170 křesel. Ve Westminsteru bylo přítomno tedy jen 165 konzervativních poslanců. Labouristická strana disponovala 179 většinou, poslanců bylo 418. Analýza porážky Konzervativní strany od roku 1783 určuje několik obecných znaků: selhání lídra strany, zejména negativní dojem, který budil jako předseda, dále nejasné směřování politiky, vyčerpání finančních prostředků, strach změnit stranu, očividná vnitřní nejednotnost, a hlavně v očích voličů důvěryhodná opozice pod vedením Tonyho Blaira (Bale 2012: 67).

Volební program pro parlamentní volby v roce 2001 nesl název *Time for common sense*. Konzervativní stranu reprezentoval nový lídr strany, a to William

Hague. V tomto volebním programu strana navrhuje navýšení počtu policistů, aby se lidé cítili bezpečněji, dále navrhuje nižší daně pro firmy, rodiny s dětmi, ale i důchodce, udržení libry jako měny a transparentní hospodářskou politiku. Co se týká tématu Evropské unie, Konzervativní strana zastávala vizi, aby Evropská unie byla více pružnější, nicméně zastávala negativní stanovisko vůči společné evropské armádě, naopak zdůrazňována byla role Severoatlantické aliance. Dále zmínila, že nehodlá posilovat moc Bruselu a bude vetovat jakékoliv návrhy, které by měly převést moc a rozhodování do Evropské unie. V závěru programu byla zmíněna i privatizace úspěšného britského televizního kanálu Channel Four nebo transformace moci z centrální vlády do místních zastupitelstev (Conservative Party 2001). Konzervativní strana s tímto volebním programem opět nevyhrála parlamentní volby, i když se takový výsledek ve skutečnosti čekal a mnozí komentáři parlamentní volby označili za nudné. Michal Klíma ve své studii uvádí, že i když William Hague „...kladl důraz na záchranu britského způsobu života a varoval před ztrátou národní identity a zánikem suverenity..., v tomto smyslu se dá konstatovat, že tyto volby potvrdily konec thatcherismu jako dominantní síly v britském politickém životě.“ (Klíma 2001: 272)

Are you thinking what we're thinking? It's time for Action. To byl název volebního programu pro parlamentní volby v roce 2005. Stranu do těchto voleb reprezentoval nový lídr, Michael Howard. Na titulní straně volebního programu je rukou napsaných šest základních programových tezí – více policistů, čistější nemocnice, nižší daně, disciplína ve školách, kontrolované přistěhovalectví a posledním bodem je odpovědnost. Zajímavostí u tohoto volebního programu je, že čítal jen 28 stran a stal se tak jedním z nejužších volebních programů Konzervativní strany (Conservative Party 2005: 1–18). Ačkoliv imigrace byla velmi vyzdvihovaným tématem ještě předtím, než začala samotná kampaň strany, tento důraz se vzdaloval od 5. května. Z průzkumů veřejného mínění je ale zřejmé, že hodnocení kampaně konzervativců bylo na začátku na +2 %, ale na konci kampaně již bylo hodnocení na -18 %. Vedoucí průzkumu Peter Kellner poukázal, že právě důraz na imigraci Konzervativní straně ztratil potenciální voliče (Seldon, Snowden 2005: 734). Konzervativní strana opět prohrála volby a lídr Michael Howard oznámil rezignaci na post předsedy strany.

Posledním volebním programem, který zde bude zmíněn, je volební program pod názvem *Invitation to Joint the Government*. Byl představen do parlamentních voleb

v roce 2010. Po rezignaci Michaela Howarda převzal vedení strany David Cameron, který se snažil změnit image strany a prezentovat ji jako stranu moderní, která staví na otevřených hodnotách a podporuje kulturní a institucionální hodnoty, jež jsou základem národní jednoty. Cílem bylo rovněž jasně formulovat nový obraz Konzervativní strany, která by apelovala na novou generaci konzervativců a rovněž na nové potenciale strany. Byla vyzdvižena stěžejní témata, jako je ekonomická soutěživost, kvalita života, důraz na životní prostředí, sociální spravedlnost nebo zlepšení veřejných služeb. Konzervativní strana pod Cameronovým vedením prohlásila, že se bude více zabírat zlepšením společnosti než hospodářskému pokroku, který je příznačný pro thatcherismus (Williams, Scott 2011: 514). Volební program oproti předešlému se razantně liší a to především svoji délkou (118 stran). Ústředním tématem byla ekonomická krize, se kterou se Velká Británie potýkala, a proto hlavním bodem byla politická a ekonomická reforma. Dále bylo zmíněno snížení daní a snížení platů těm, kteří pracují ve státním sektoru. Důležitá byla rovněž reforma veřejných služeb a státního sektoru, dále prezentace vlastní energetické politiky. V zahraničněpolitické oblasti Konzervativní strana podporovala silnou a nezávislou Británii v Evropské unii a Severoatlantickou alianci označila za garanta evropské, respektive celosvětové bezpečnosti (Conservative Party 2010: 4–114).

4.5. Srovnání volebních programů ODS a Konzervativní strany

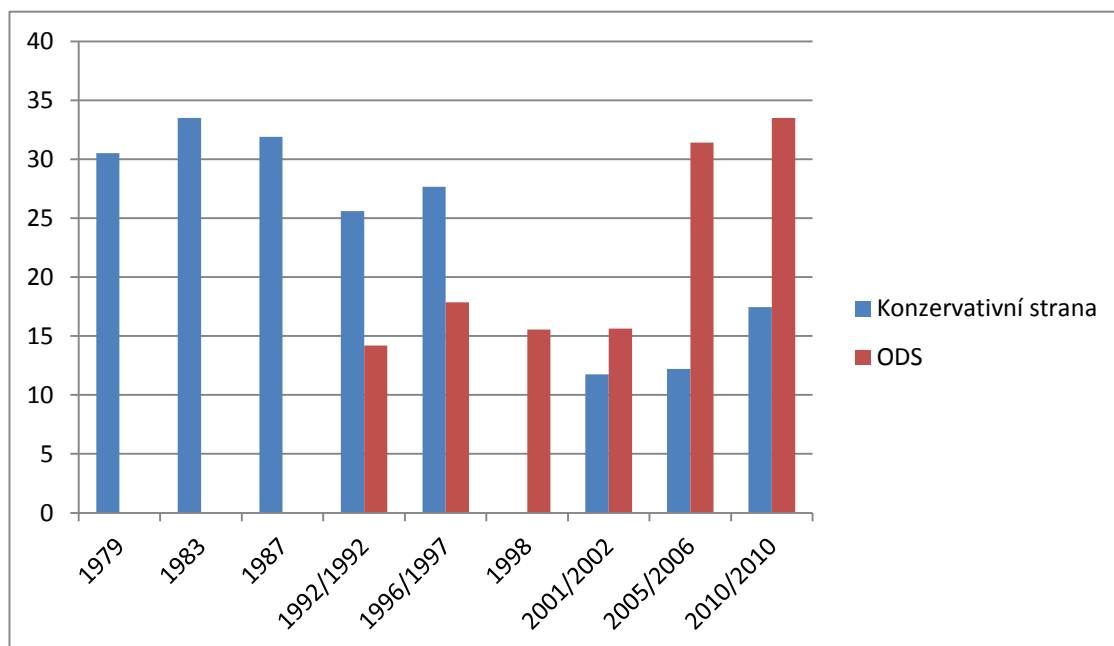
Z představených volebních programů vyplývá, že lze spatřit jisté podobnosti v programatice ODS a Konzervativní strany. Avšak analyzovat strany jen na základě jejich programů nemusí být vždy dostačující, protože jejich teze nemusí vždy poskytovat dostatečné informace o tom, nakolik je pro stranu daná otázka zásadní, a zda programové cíle naplní v reálné politice. Důležité je také zmínit, že obě politické strany mají odlišná volební pravidla a obecně konstrukci celého politického systému.

Pro obě politické strany je charakteristická ekonomická transformace. Ta se stala hlavním tématem při nástupu Margaret Thatcherové do čela strany a rovněž toto téma vidíme i u Václava Klause, který stál u zrodu ODS. S jistým ohledem lze konstatovat, že Václav Klaus se inspiroval od Margaret Thatcherové, protože svoji vizi založil na téměř stejných principech, jako je rozsáhlá privatizace, volný trh, podpora soukromého vlastnictví nebo tržní hospodářství.

Obě strany se snažily o fungující stát. Ve volebních programech dominovala témata jako je hospodářský růst, snížení daní, inflace a míry zadlužení země. Důraz byl kladen i na snížení byrokracie a modernizaci státní správy tak, aby si lidé jednodušeji vyřídili své záležitosti a povinnosti vůči státu. Strany prosazovaly zlepšení zdravotní péče, ale podporovaly i vzdělání, i když ODS otázku vzdělání, infrastruktury a venkova v roce 2002 zcela vynechala. V zahraniční politice jak ODS, tak i Konzervativní strana, zastávají vlažný postoj k Evropské unii, naopak vyzdvihují roli Severoatlantické aliance v bezpečnostní otázce.

Z hlediska porovnání volebních programů prostřednictvím dat získaných CMP lze konstatovat, že tematickému okruhu „*ekonomika*“ ODS věnovala největší pozornost v roce 2010, kdy hodnota tohoto okruhu dosahuje 33, 49 %. Naopak nejnižší hodnotu vykazuje paradoxně rok 1992, a to 14, 20 %. Za vlády Margaret Thatcherové okruh „*ekonomika*“ zcela dominuje. V roce 1979 hodnota nabývá 30, 5 %, v roce 1983 je hodnota nejvyšší, a to 33,5 % a v roce 1987 hodnota mírně klesá na 31, 9 %. Konzervativní straně se již do roku 2010 nepodařilo překonat 30% hranici v této oblasti. Průměrná hodnota v okruhu „*Blahobyť a kvalita života*“ u ODS je 15, 5 %, u Konzervativní strany 15, 9 %. Lze tedy konstatovat, že této oblasti obě strany věnují skoro stejnou pozornost. Nejvyšší hodnotu v oblasti „*Svoboda a demokracie*“ v programech ODS vykazuje rok 1992, a to 17, 61 %, což lze po pádu komunistického režimu předpokládat. Naopak Konzervativní strana se této oblasti v témže roce věnovala jen okrajově, neboť hodnota vykazuje jen 3, 6 %.

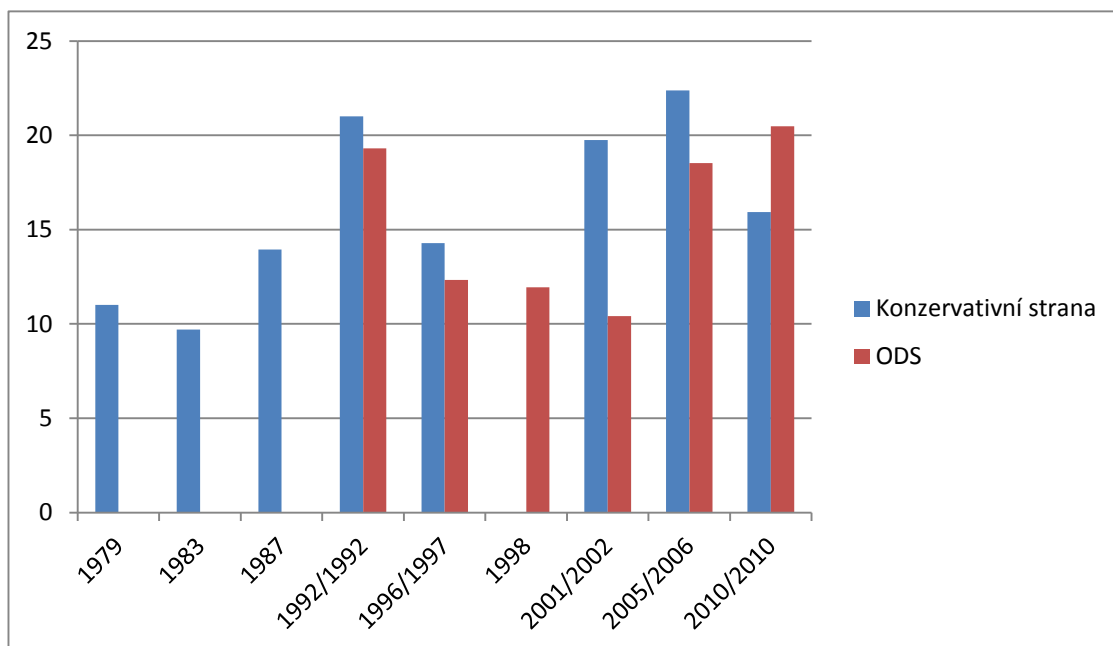
Graf č. 1: Hodnoty tematického okruhu ekonomika ODS a Konzervativní strany

Zdroj: *Manifesto project database*

Tematický okruh ekonomika v sobě zahrnuje zmínku o svobodě podnikání, podpoře podnikání, regulaci trhu, plánovém hospodářství, korporativismu, protekcionismu, protekcionismu, ekonomických cílů, produktivitě hospodářství, podpoře technologií a infrastruktury, kontrole ekonomiky nebo o trvale udržitelném rozvoji na úkor ekonomiky. Graf může nabývat hodnot 0 až 100 %. Pokud je v grafu zmíněna hodnota 0, znamená to tedy, že politická strana se tematickému okruhu ve svém volebním programu nevěnovala, nebo k němu nezaujímá žádné stanovisko. Hodnota 100 nabývá pouze za předpokladu, že politická strana tematickému okruhu věnovala veškerou svoji pozornost, na úkor ostatních okruhů. Tato pravděpodobnost je velmi málo pravděpodobná. Kromě pozice, jakou strana zaujímá k jednotlivému tématu, je možné také vidět důležitost tématu pro politickou stranu v průběhu času a vymezit rozdíly mezi politickými stranami.

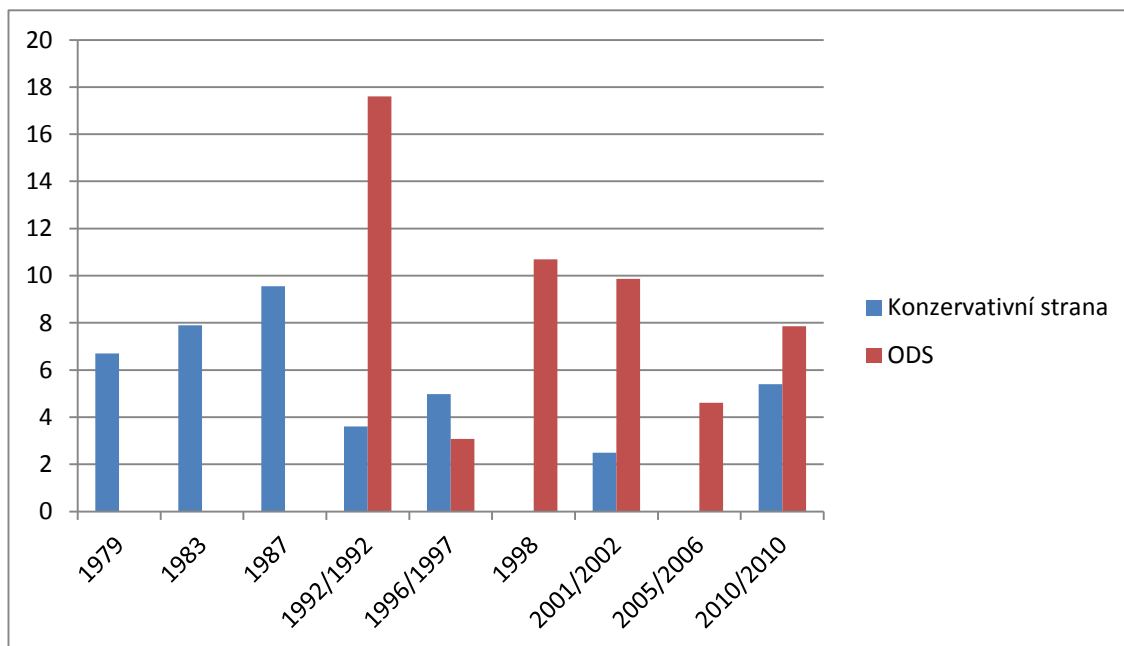
Graf č. 2: Hodnoty tematického okruhu blahobyt a kvalita života ODS a Konzervativní strany

Zdroj: *Manifesto project database*

Tematický okruh blahobyt a kvalita života v sobě zahrnuje zmínku o ochraně životního prostředí, kultuře, sociální spravedlnosti, výdajích sociálního státu nebo o výdajích na vzdělání. Graf může nabývat opět hodnot 0 až 100 %. Pokud je v grafu zmíněna hodnota 0, znamená to tedy, že politická strana se tematickému okruhu ve svém volebním programu nevěnovala, nebo k němu nezaujímá žádné stanovisko. Hodnota 100 nabývá pouze za předpokladu, že politická strana tematickému okruhu věnovala veškerou svoji pozornost, na úkor ostatních okruhů. Tato pravděpodobnost je velmi málo pravděpodobná. Kromě pozice, jakou strana zaujímá k jednotlivému tématu, je možné také vidět důležitost tématu pro politickou stranu v průběhu času a vymežit rozdíly mezi politickými stranami.

Graf č. 3: Hodnoty tematického okruhu svoboda a demokracie ODS a Konzervativní strany

Zdroj: *Manifesto project database*

Tematický okruh svoboda a demokracie v sobě zahrnuje zmínku o svobodě a lidských právech, demokracii nebo konstitucionalismu. Graf může nabývat opět hodnot 0 až 100 %. Pokud je v grafu zmíněna hodnota 0, znamená to tedy, že politická strana se tematickému okruhu ve svém volebním programu nevěnovala, nebo k němu nezaujímá žádné stanovisko. Hodnota 100 nabývá pouze za předpokladu, že politická strana tematickému okruhu věnovala veškerou svoji pozornost, na úkor ostatních okruhů. Tato pravděpodobnost je velmi málo pravděpodobná. Kromě pozice, jakou strana zaujímá k jednotlivému tématu, je možné také vidět důležitost tématu pro politickou stranu v průběhu času a vymezit rozdíly mezi politickými stranami.

5. Ochrana životního prostředí

V této kapitole budou nastíněny postoje obou politických stran k životnímu prostředí. Srovnání politiky životního prostředí bude nejen prostřednictvím vybraných volebních programů, ale i na základě postojů a prohlášení lídrů stran na konferencích týkajících se této oblasti.

5.1. Postoj ODS k životnímu prostředí

Problematika ochrany životního prostředí byla, a je stále aktuální záležitostí nejen v České republice, ale i po celém světě. Během komunistického režimu v Československu se ochraně životního prostředí nevěnovala žádná pozornost, ačkoliv během 80. let 20. století lze spatřit některá opatření v této oblasti, pozitivní dopady nebyly žádné (Fiala, Mareš 1997: 4). Na počátku 90. let sehrálo největší roli ministerstvo životního prostředí. Od roku 1990 až do června 1992 bylo přijato osm nových zákonů, týkajících se otázek vzduchu, vody, zemědělské půdy, odpadů nebo ochrany přírody. Zřízen byl i Státní fond životního prostředí, jehož příjmy tvoří pokuty za znečišťování nebo poškozování jednotlivých složek životního prostředí. V tomto období bylo ministerstvo životního prostředí vedeno aktivními environmentalisty z Občanského fóra. Inspirací pro ně byly ekologické normy Evropského společenství, o které se po celou dobu opírali (Horák 2001: 317).

ODS ve svém volebním programu z roku 1992 připomněla základní pilíř programu, jehož součástí je aktivní, svobodný a odpovědný občan, který se musí zodpovědně starat o prostředí, ve kterém žije. I když si je ODS vědoma problémů životního prostředí, odmítá toto téma nadřazovat nad ostatní. Vychází totiž z předpokladu, že pro ozdravení životního prostředí je nutná fungující demokratická společnost s úspěšnou ekonomikou. Základní východiska v této problematice postavila na pěti zásadách. První zásadou je *závislost ekologie na ekonomické prosperitě*, čímž chce poukázat na skutečnost, že ekonomický růst nemusí nutně poškozovat životní prostředí, ale právě naopak, dostatek prostředků napomůže jejímu odstranění. Druhou zásadou je *zásada integrace*, kdy politika životního prostředí by měla být provázána společně s politikou v oblasti hospodářské, průmyslové, sociální, vědecké, zdravotní a dalších. Třetí zásadou je *etika*, kdy by si lidé měli uvědomit svoji odpovědnost za životní prostředí. Čtvrtou zásadou je *rovnováha mezi dlouhodobou a krátkodobou*

perspektivou. Jedná se o budování preventivních opatření a zároveň likvidace již existujících odpadů. Poslední zásadou je *demokratický a právní stát*, ve kterém jsou vytvořeny zákony a pravidla, jenž by lidé měli dodržovat. Dále chtěla ODS zpřehlednit legislativu a zpřísnit sankce za porušování ekologických zákonů. Za důležité priority považovala ODS ovzduší, pitnou vodu, potraviny, vodní toky a tuhé odpady (ODS 1992: 28–31).

Ve volebním programu z roku 1996 ODS opět přisuzuje špatný stav životního prostředí komunistické vládě, jako to udělala v předcházejícím volebním programu. Nicméně podotýká, že od roku 1989 došlo k viditelnému zlepšení. „*Po roce 1992, kdy se podařilo urychlit tempo ekonomické transformace, došlo ke značnému zlepšení stavu životního prostředí, zejména ovzduší a vod. Rychlost, s níž tyto pozitivní změny probíhají, nemá v Evropě obdoby... Výrazně narůstají i celkové investice k ochraně životního prostředí. Jejich výše se blíží 3 % hrubého domácího produktu, což je více, než vynakládá většina evropských států.*“ (ODS 1996: 42) Dále se strana přihlásila ke globální ochraně klimatu a zdůrazňuje roli Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), která ocenila dosažené výsledky v oblasti životního prostředí. Klíčový význam přisuzuje opět jednotlivci, který je zodpovědný za svoje chování. Přílišné zasahování státu do oblasti životního prostředí ODS považuje spíše za škodlivé. Roli státu vidí ve stanovení jasných pravidel a jejich nestranné kontrole, neboť ovzduší, klima nebo podzemní vody nemohou mít konkrétního vlastníka. Dále chce jasně vymezit vlastnický vztah k vodám a upřesnit tak ukazatele případného znečištění. Novým zákonem chtěli upravit ochranu půdy jako zemědělského výrobního prostředku, ale i jako složky životního prostředí. Jadernou energetiku považovala ODS za ekologicky šetrný způsob získávání energie, nicméně by musely být přijaty normy pro bezpečný provoz. Postupnou deregulací cen chtěla dosáhnout šetrného nakládání s energiemi a přírodními zdroji (ODS 1996: 42–43).

ODS vyhrála parlamentní volby v roce 1992 i v roce 1996. Ačkoliv je téma životního prostředí v obou volebních programech zmíněno, není pro ni primární hodnotou, protože jasně nadřazují ekonomická témata. S nástupem do vlády v červnu 1992 začal Václav Klaus velmi rychle omezovat roli environmentálních skupin a neziskových organizací. Během pět a půl leté vlády ODS se tyto skupiny a organizace dostaly do izolace a jejich role v rozhodovacím procesu byla velmi minimální.

Odezvou, ze strany environmentálních skupin jako bylo Hnutí Duha nebo Greenpeace na tyto vládní kroky, byly stávky vůči konkrétním vládním projektům, jako byla například výstavba dálnice nebo uložení toxického odpadu. Nicméně ve většině případů tyto veřejné protesty byly neúspěšné (Horák 2001: 316).

Klaus ve svém prvním volebním období kladl důraz především na ekonomickou transformaci, která zastínila témata životního prostředí. „*Soustředěný na reformu trhu, Václav Klaus silně věřil v minimální zásahy v oblasti životního prostředí a dokonce v tomto ohledu označil trvale udržitelný rozvoj za bizarní levicový výmysl.*“ (Horák 2001: 318) Aby omezil roli ministerstva životního prostředí, nahradil ministra Ivana Dejmalu⁷ do té doby neznámým Františkem Bendou. Během jeho působení na ministerstvu se prakticky zastavila reforma politiky životního prostředí. Dokonce v roce 1994 získal titul Ropák⁸ za neschopnost prosadit rozšíření chráněné krajinné oblasti Pálava a za nevyhlášení chráněné krajinné oblasti Novohradské hory a Národního parku Labské pískovce. Jeho pravomoce v úřadu byly postupně omezovány (Jelenová 2012). Lze říci, že ministerstvo životního prostředí za éry Václava Klause sláblo a ztrácelo morální odpovědnost.

Životnímu prostředí se ODS ve svém volebním programu z roku 1998 věnuje jen okrajově. Za základní předpoklad řešení problematiky životního prostředí považuje tržní ekonomiku, soukromé vlastnictví a racionální ceny. „*Stát musí dávat základní pravidla tržních aktivit na základě racionálních a zodpovědných úvah, nikoli na základě nezodpovědných a exhibicionistických názorů falešných proroků dnešní doby.*“ (ODS 1998: 12–13) Podle ekologické nevládní organizace Zelený kruh ODS ve volebním období 1998–2002 dosahovala pouze 29 % v hlasování ve prospěch životního prostředí (zelenykruh.cz 2015).

V roce 1999 se konala první ideová konference strany, jejíž součástí byla i ekologická sekce. V ní byly shrnuty základní koncepty životního prostředí, které byly známy už z volebních programů. Nicméně se zde projevil radikálnější postoj strany vůči

⁷ Ivan Dejmal byl v letech 1991–1992 ministrem životního prostředí. Podařilo se mu prosadit a dokončit úplný systém ekologické legislativy, zejména klíčový zákon o ochraně přírody a krajiny. Později se stal členem Strany zelených (idnes.cz 2008).

⁸ Ropák roku je anticena vyhlašovaná od roku 1992 každoročně občanským sdružením Děti Země za anti ekologický čin roku.

ekologickým hnutím. „*Ochrana ŽP je zneužíváná těmito skupinami jako ideologie, která si osobuje právo diktovat pravidla veškerého chování člověka. Je nade všemi a nade vším, de facto odmítá zastupitelský princip. Je nutně autoritářská.*“ (ods.cz 1999) S těmito výroky si lze spojit osobu Václava Klause. Jeho argumenty, týkající se životního prostředí, lze podle docenta Václava Mezřického, shrnout do několika bodů. Prvním bodem je, že *ochrana prostředí nevyžaduje státní regulaci*. Druhým bodem je tvrzení, že *jakákoli regulace vede k omezování svobody a demokracie*. Třetím bodem je výrok, že *k ochraně životního prostředí zcela postačí neviditelná ruka trhu*. A posledním bodem je, že *životní prostředí nejlépe ochrání vlastníci, protože mají zájem na prosperitě* (Mezřický 2002).

Klaus předložil svá stanoviska o životním prostředí a zejména o globálním oteplování ve své knize *Modrá, nikoli zelená planeta*. V ní kritizuje enviromentální hnutí a enviromentalismus obecně jako největší nebezpečí pro svobodu a demokracii. „*Přístup enviromentalistů k přírodě je obdobou marxistického přístupu k ekonomickým zákonitostem, protože i oni se snaží svobodnou spontaneitu vývoje světa nahradit rádobou optimálním, centrálním, či – jak je dnes módní říkat – globálním plánováním světového vývoje.*“ (Klaus 2007: 22) Svůj odpor vůči klimatickým změnám přednesl v řadě vystoupení, v září 2007 i na půdě OSN. V jeho projevu zazněla slova, která deklarují, že zvýšení globálních teplot bylo v historickém porovnání velmi malé, proto není důvod se bát důsledků na člověka. Dále zmínil, že riziko klimatických změn je příliš malé, naopak náklady, jak se mu vyhnout, jsou velmi vysoké. Na závěr dodal, že by lidé měli více věřit svému racionálnímu rozumu, než politickému aktivismu (Klaus 2008: 133–135). Na druhou stranu Lubomír Kopeček uvádí některá Klausova varování, která se potvrdila. Negativní důsledky přinesla expanze solárních elektráren, stejně jako pěstování řepky olejky pro výrobu biopaliv na úkor výroby potravin (Kopeček 2012: 204).

Oproti roku 1998 se ODS věnovala životnímu prostředí ve svém volebním programu z roku 2002 daleko více, nicméně na dvou stránkách textu nepřinesla žádné nové myšlenky. Cílem člověka by měl být kvalitní a šťastný život a proto strana odmítá stavět přírodu a člověka proti sobě. Dále strana nesouhlasí, aby byl „ekologický imperialismus“ nadřazován pravidlům demokratické společnosti, jsou proti růstu počtu úředníků, rozhodujících o životě, a proti zvyšování daní. Kritizuje i vládu, která podle

ODS jednala v oblasti životního prostředí špatně. Odmítá státní regulace, protože ve většině případů problémy vyřeší fungující trh, zejména v oblasti lesů, půdy a odpadů, neboť tyto statky vlastní člověk. Naopak v oblasti životního prostředí, jako je vzduch i voda, musí být zákonem stanoveny limity případného znečištění. V neposlední řadě navrhuje jednotná pravidla pro chování v přírodě, protože se ODS obává většího výskytu chráněných území (ODS 2002: 12–13).

Podle analýzy Radka Svítily a Huga Charváta, ODS během volebního období 2002–2006 svůj protiekologický program docela dodržovala. Namátkou lze zmínit novelu zákona o ochraně přírody a krajiny, díky níž by vznikly sítě chráněných území Natura. Jako jediná strana se ODS vymezila proti tomuto zákonu a hlasovala proti. Svoje stanovisko okomentovala slovy, že případným přijetím toho zákona se „...omezí vlastnická práva včetně možnosti vyvlastnění bez náhrady, a to je protiústavní.“ (Svítíl, Charvát 2006) Dále ODS například odmítla novelu zákona, která by zřídila zvláštní účet na vybírání poplatků na hranicích týkajících se likvidace autovraků. Tento návrh zákona nakonec přijat nebyl a zodpovědnost za tento druh odpadu převzali výrobci a dovozci, kteří jsou povinni zajistit odebrání a zpracování vozidel vlastní značky. Mimo jiné ODS podpořila návrh zákona, který by zakazoval testování kosmetiky na zvířatech (Svítíl, Charvát 2006)

Ve volebním programu z roku 2006 lze vidět nejen značný posun v otázce ochrany životního prostředí, ale i nové teze strany vůči tomuto tématu, jenž se v předešlých volebních programech nevyskytovaly. Hned v úvodu této oblasti ODS zmínila vysokou míru znečištění životního prostředí v České republice. Tato situace nastala již kolem roku 2000 a od té doby se nezlepšila. Proto cílem politiky životního prostředí je ochrana přírodního a kulturního bohatství země. Klíčovými body se stalo snížení znečištění ovzduší z dopravy, s čímž souvisí zkvalitnění veřejných dopravních prostředků, dále zrychlení výstavby čistíren odpadních vod, aby došlo ke zlepšení čistoty vody, a v neposlední řadě chtěla ODS implementovat evropskou legislativu tak, aby došlo k minimální ekonomické a administrativní zátěži podniků. Nicméně ekologická opatření nesmí být pro podnikatele překážkou k zajištění své konkurenceschopnosti, s čímž souvisí i nižší daně právě pro podnikatele, aby tak více mohli investovat do ekologicky šetrných technologií. Dalším cílem je ochrana přírody a krajiny, která může být prováděna jen aktivním zapojením vlastníků, místních

obyvatel a obcí. ODS se rozhodla v tomto směru připravit nové zákony, jako je například zákon o územním plánování a o půdě. Zcela novým tvrzením, které se v předcházejících programech neobjevilo, bylo provedení auditu veřejné správy s cílem transparentního a racionálního stanovení kompetencí mezi jednotlivými centrálními orgány a ministerstvy. Dále ODS zmínila zjednodušení environmentálního práva tak, aby bylo srozumitelné a účinné. Nová environmentální legislativa by se posléze měla více zaměřit na mobilizaci soukromých investic a motivaci k inovacím. Transparentnost se týkala i finančních prostředků na podporu ochrany životního prostředí, které musí být jasně využity na konkrétní účely. V neposlední řadě byla poprvé zmíněna i podpora chovu ohrožené zvěře. V boji proti změně klimatu strana navrhovala snižování energetické náročnosti ekonomiky a zavádění nových technologií (ODS 2006: 61–64).

Podle analýzy dat ekologické nevládní organizace Zelený kruh ODS v letech 2006–2010 sice skončila na předposledním místě v hlasování ve prospěch životního prostředí (40, 5 %), ale oproti volebnímu období 2002–2006 (19 % hlasů ve prospěch životního prostředí) to byl značný rozdíl. Za nejvíce „zelené“ poslance z ODS byl označen Mirek Topolánek, jehož hlasy ve prospěch životního prostředí dosahovaly hodnoty 75 % (Zelený kruh 2010: 2).

Výroky o problematice životního prostředí nebyly u Mirka Topolánka natolik kontroverzní, tak jak tomu bylo u Václava Klause. Nicméně jisté paralely lze najít, ať už se to týká klimatických změn nebo globálního oteplování. Mirek Topolánek, stejně jako Klaus, neuznává termín udržitelný rozvoj. Podle něj se jedná o sousloví, které brání nalezení širšího konsenzu, protože si každý pod tímto názvem představí něco jiného. *„Potíž je v tom, že za každou takovou nálepkou se zároveň skrývá snaha si dané téma přivlastnit, ideologicky si uzurpovat či posunout odborný problém.“* (Topolánek 2006) Při ochraně životního prostředí je podle něj nutná celosvětová shoda, které je možno dosáhnout za pomoci odborného základu, kvalitního vzdělání a pravdivým informacím. Svoboda je základní hodnotou ochrany životního prostředí (Topolánek 2006). Co se týká globálního oteplování a klimatických změn, zastává stejné stanovisko jako Václav Klaus. Klimatické změny podle něj probíhají neustále, ačkoliv nepopírá i vliv člověka na tyto změny, dochází k závěru, že se jedná pouze o nadsazené téma, které vyžaduje jen finanční prostředky a nikdo neví, zda daná opatření pomohou. *„Ostatně o klimatických změnách se od vědců můžeme dozvědět leccos. Třeba to, že*

daleko větší vliv než lidská činnost má stoletý cyklus sluneční aktivity. Nebo také, že se nacházíme na počátku doby ledové. Spolu se světoznámým klimatologem českého původu Kuklou bych tak řekl – chce to klid.“ (Topolánek 2007) Největší důraz kladl na jadernou energetiku, která je podle něj nejvýhodnějším řešením jak z hlediska objemu snížení emisí, tak energetické bezpečnosti a omezení energetické závislosti na ostatních zemích (Topolánek 2008a). Na summitu Evropské rady v roce 2008 přednesl projev, ve kterém vyzdvihl otázku energetické bezpečnosti a liberalizaci trhu, které se následně staly prioritami českého předsednictví v Radě Evropské unie. „Když říkám, že pokud nám jde zároveň o energetickou bezpečnost, ochranu klimatu i udržení rozumné ceny elektřiny, musíme rehabilitovat jadernou energii... Neuvážené poškození evropských ekonomik by ve svém důsledku poškodilo i životní prostředí.“ (Topolánek 2008b)

5.2. Postoj Konzervativní strany k životnímu prostředí

Environmentalismus lze ve Velké Británii spatřit již v 19. století, kdy toryové a radikálové protestovali vůči průmyslové revoluci. Ochrana životního prostředí je obecně pro konzervatismus typická. Proto, aby se životní prostředí nezhoršovalo, je zapotřebí dobré hospodaření se zdroji, zahrnující zákony, zvyky a instituce. Součástí konzervatismu i je svoboda jednotlivce a s tím i spojené svobodné podnikání, na druhé straně je třeba vláda práva, která bude jednotlivce kontrolovat a do jisté míry omezovat, aby svoji ekonomickou svobodou nezničil životní prostředí (Scruton 2008: 3–4).

Konzervativní strana se ochraně životního prostředí ve svém volebním programu z roku 1979 věnuje jen na pár řádcích. Zavázala se, že bude chránit dědictví země, krajinu a bude dbát na snížení znečištění. Pozornost strana zaměřila i na zlepšení půdy, likvidaci a recyklaci nebezpečných odpadů a zmírnění znečištění řek. Zvláštní důraz kladla na opatření pro snížení spotřeby paliva. Dále strana zmínila, že bude usilovat o zachování populací ryb, s čímž souviselo přijetí účinných opatření. V oblasti ochrana zvířat se Konzervativní strana zavázala dát veškerou podporu Evropskému hospodářskému společenství v rámci návrhu přepravy zvířat, dále chtěla zaktualizovat zákon, týkající se pokusů na živých zvířatech a chtěla by zastavit vývoz hovězího a skopového masa (Conservative Party 1973).

Ve volebním programu z roku 1983 Konzervativní strana představila své dosažené úspěchy v oblasti ochrany zvířat. Zavedla opatření, jejímž cílem bylo zlepšení

podmínek hospodářských zvířat, které jsou přepravovány nebo exportovány. Hospodářství venkova a zachování přirozeného prostředí země musí být podle Konzervativní strany v rovnováze, a proto by tyto oblasti měly být chráněny, aby docházelo k hospodářskému rozvoji. Aby byla zachována krajina a chráněné oblasti, byl v roce 1981 představen zákon na ochranu přírody, který stanovuje ochranu přírodních krás a volně žijících živočichů. Dále chce Konzervativní strana aktualizovat zákon z roku 1876, který by zpřísnil ochranu zvířat před týráním ve velkochovech a laboratorních výzkumech. V rámci životního prostředí se Konzervativní strana rozhodla převzít iniciativu v prosazení bezolovnatého benzínu co v nejbližším možném termínu. Opět se zavázala snížit znečištění řek a odstranit nebezpečný odpad. Přínosem pro životní prostředí, ale i ekonomiku má být využití jaderné energie (Conservative Party 1983).

Ve volebním programu z roku 1987 se Konzervativní strana jasně vymezila jako ochránce přírody, a proto se dál bude snažit o to, aby krajina a přírodní dědictví bylo zachováno pro příští generace. Je zde podrobně popsán výčet úspěchů, kterých strana dosáhla v předešlých dvou vládách. Namátkou je zmíněna například ochrana zeleného pásu měst, kdy i v budoucnosti bude tato oblast chráněna před výstavbou obytných čtvrtí, dále byl dokončen seznam na právní ochranu předválečných budov. Byl zřízen Inspektorát na ochranu životního prostředí a schválen zákon na kontrolu pesticidů a kontroly znečištění vody. Do budoucna chtěla Konzervativní strana bojovat proti kyselým dešťům, snížit znečištění plynoucím z automobilů a snížit daň z bezolovnatého benzínu. Dále chtěla zavést nové zákony týkající se znečištění ovzduší a nebezpečných odpadů, zdvojnásobit finanční prostředky pro ochranu krajiny a národních parků, zřídit Národní úřad pro řeky, aby převzal zodpovědnost za případné znečištění vodních toků a řek, a v neposlední řadě se strana zavázala pro likvidaci radioaktivního odpadu z elektráren, nemocnic a jiných zdrojů. Strana poukázala i na možnou hrozbu skleníkových plynů, což by mělo za následek klimatické změny a zvýšení globální teploty (Conservative Party 1987).

Z těchto tří volebních programů Konzervativní strany, pod vedením Margaret Thatcherové, se zdá, že ochrana životního prostředí nepatří k podřadným tématům. Nicméně po nástupu Margaret Thatcherové do úřadu v roce 1979 byla situace poněkud jiná. V té době neexistovala environmentální politika a pouze hrstka lidí ve vládě

doopravdy rozuměla, o čem ochrana životního prostředí vlastně je. Během roku 1982, když probíhala válka o Falklandy, Thatcherová popsala životní prostředí jako nudné téma. Za její vlády se diskutovalo zejména o zahraniční politice, ekonomice, sociálním pojištění nebo o průmyslu. Nicméně během let 1988–1989 se zájem o životní prostředí začal objevovat daleko zřetelněji. Margaret Thatcherové se ve svém projevu v roce 1988 zmínila o vytvoření agendy pro zelená témata a tím opozici doslova zaskočila (McCormick 1991: 1, 7, 41, 42).

Zájem o životní prostředí u Margaret Thatcherové lze rozdělit do dvou časových etap. První etapa je od roku 1979 do srpna 1988. Druhá etapa začíná od září 1988 a končí s jejím odchodem z funkce předsedkyně strany. V první časové linii byla otázka životního prostředí zmíněna jen okrajově. Thatcherová nekladla velký důraz na názory environmentálních skupin, nicméně během svých dvou vlád uvolnila alespoň finanční prostředky na ochranu životního prostředí. V roce 1987 byl zřízen Inspektorát na ochranu životního prostředí, ale během roku a půl odešli tři vedoucí představitelé a úřad začal pomalu ztrácet svoji morální hodnotu. Druhá fáze začala 27. září 1988, když Thatcherová přednesla svůj projev před Královskou společností. V této řeči poukázala na problémy, jako je globální oteplování, populační růst, hrozba skleníkových plynů a ozónové díry. Zmínila, že je třeba chránit životní prostředí, a proto by bylo vhodné, aby takovou výzvu přijal celý svět. V únoru 1989 na konferenci v Londýně upevnila svá stanoviska týkající se ochrany životního prostředí a nebezpečí skleníkových plynů. V červnu téhož roku na summitu v Paříži své teze zopakovala a vyzvala ostatní státy Evropského společenství, aby kladly větší důraz na tuto oblast (McCormick 1991: 58–61).

Pro Thatcherovou při formulování politiky související se znečištěním atmosféry byla výchozím bodem věda. Proto v roce 1987 zřídila nový přístup k vládnímu financování vědy. Vznikl vládní výbor státních úředníků a odborníků pod názvem *Advisory Council on Science and Technology* (ACOST). Tento výbor zkoumal rozpočet pro vědu a dělil ho mezi základní vědu a podporu inovací. „*V každé etapě vědecké objevy a poznání určují požadavky a hranice pro postoj, který bychom měli k problémům světového životního prostředí prosazovat. Právě Britové například svým pozorováním v Antarktidě odhalili velkou díru v ozónové vrstvě... a právě vědecký výzkum dokázal, že za ztrátu ozónu jsou zodpovědné chlorofluorkarby.*“ (Thatcherová

1996: 437) V září 1990 byla publikována Bílá kniha s názvem *The Common Inheritance*, ve které bylo zmíněno, že pokud finanční výdaje půjdou jen do průmyslu a zemědělství, tak se později ukáže, že Thatcherové obavy týkajících se ohrožení planety nebyly jen prázdná slova. V roce 1992 na Summitu Země v Rio de Janeiru pod vedením Johna Majora Konzervativní strana vyhlásila stabilizační cíl emisí skleníkových plynů (Bale 2012: 270–271).

V reakci na změnu postoje k životnímu prostředí u Margaret Thatcherové si řada analytiků položila otázku, zda opravdu Thatcherová svůj postoj myslela vážně, a jestli ano, tak co ji k tomu vedlo. Kritici Thatcherové uvedli argumenty, že během své poslední vlády raději odpovídala na otázky spojené se životním prostředím, než aby raději vzala iniciativu v této oblasti a začala ji uvádět do reálné politiky. Navíc kontrola znečištění vod se zlepšila jen díky implementaci práva Evropského společenství a veřejné debatě, která zahrnovala privatizaci vody. Naopak zastánci Thatcherové uvedli několik hlavních bodů, které ji mohly ovlivnit ke změně postoje. První významná osoba, která na ni měla vliv, byl americký prezident Ronald Reagan, se kterým ji pojilo přátelství a velmi blízký vztah. Reagan se navíc obával globálního oteplování. Ovlivněna také mohla být skupinou vědců, kteří pro ni připravili prezentaci v roce 1988, nebo britským jaderným průmyslem, který ji poskytl nové údaje o globálním oteplování. Jiní věří, že za změnou postoje stojí její vzdělání. Margaret Thatcherová vystudovala totiž chemii na Oxfordské univerzitě (McCormick 1991: 62–63).

David Cameron, jako nový lídr Konzervativní strany, byl zvolen v prosinci 2005. Od tohoto okamžiku se strana začala ubírat více do středu a prosazovat zcela jiná témata, než jaké byly straně podobné, jako například mezinárodní rozvoj a životní prostředí. Strana se distancovala od thatcherismu a prohlásila, že se dívá do budoucnosti, ne do minulosti. Zajímavostí byl také fakt, že Cameron soustředil svoji pozornost na to, aby ženy a příslušníci etnických skupin byli více zastoupeny v politice (Bale 2011: 284–285).

Cameron o rok později vyjádřil podporu pro tzv. zelené automobily, které by nepoškozovaly životní prostředí takovým způsobem, jako klasická auta. Konzervativní strana nechce omezit hospodářský či sociální růst, ale upozorňuje na fakt, že obměnou vozidla se nejenlepší životní prostředí, ale zároveň nebude omezena ani svoboda jedince. Dále Konzervativní strana chtěla napomoci klimatickým změnám tak, že každý

rok by se snižovaly emise oxidu uhličitého. Cílem do roku 2030 je tedy postupné snižování emisí o třetinu, s čímž souvisí i změna výrobní technologie (rozhlas.cz 2006).

Posun strany více do středu Cameron potvrdil na konferenci Konzervativní strany na podzim roku 2006. V části věnované životnímu prostředí apeloval na vládu Tonyho Blaira, aby přijala zásadní opatření v této oblasti a uvalila pokuty těm, kteří záměrně poškozují ovzduší a životní prostředí obecně. Ekonomická ale i osobní zodpovědnost by měla vést ke změně. Věci, které produkují více uhlíku, by měly být dražší, protože nízkoenergetické žárovky, hybridní automobily nebo jen větrné mlýny neposlouží k podstatné ochraně klimatu (bbc.co.uk 2006).

Životní prostředí bylo tedy klíčovým tématem, které bylo charakteristické pro Davida Camerona za doby v opozici. Kromě toho byl jeho vliv na reálnou politiku neobvyklý, jinými slovy vzácný. Hrál totiž klíčovou roli v rozhodování labouristické vlády na podporu zákona o změně klimatu (Carter, Clements 2015). Setkal se s mnoha představiteli významných ekologických organizací jako Greenpeace, Přátelé Země nebo Světový fond na ochranu přírody. Podnikl i cestu do Norska, aby viděl reálný vliv globálního oteplování a prodiskutoval budoucnost životního prostředí s předními klimatology (cevro.cz 2008). V roce 2009 Cameron navštívil Českou republiku, aby mimo jiné podpořil Mirka Topolánka v eurovolbách. V rozhovoru zdůraznil, že pro pravicové evropské strany by ekologie měla být jedním z hlavních témat. *„Jsme povinni předat planetu našim dětem v pořádku. Nejlepší odpovědí k environmentálním problémům je pustit k nim trh: dát lidem šanci vybrat si zelený styl života. Nesmíme všechno nechat na velkých rozhodnutích státu jako podle receptů levice... I člověk skeptický ke globálnímu oteplování musí uznat, že je dobré diverzifikovat zdroje energie a nebyť závislý na plynu a ropě z většinou nestabilních částí světa. Takže i proto podporujeme například výrobu energie z obnovitelných zdrojů.“* (iDnes.cz 2009)

Od doby co se Cameron stal lídrem strany, se snažil o modernizaci strategie uvnitř strany. Nicméně v průběhu let se ukázalo, že předcházející lídři Konzervativní strany až tak dalece neusilovali o posílení politiky životního prostředí, neboť vetovali návrhy zákonů týkajících se životního prostředí, a proto bylo na stranu nahlíženo jako na stranu euroskeptickou. Navzdory prosazování „zelené“ politiky Davidem Cameronem, veřejnost v této oblasti Konzervativní straně moc nevěřila. Průzkum veřejného mínění, který byl proveden v průběhu působení strany v opozici dokazuje, že

53 % respondentů souhlasilo s tvrzením „*Nevěřím Konzervativní straně, že bude implementovat takovou politiku, která pomůže životnímu prostředí.*“ Nicméně na výsledek parlamentních voleb v roce 2010 tento průzkum vliv neměl (Godfrey 2012: 2–5).

Konzervativní strana se životnímu prostředí věnovala ve svém volebním programu v roce 2010 téměř na deseti stranách. Mezi klíčové body patřilo snížení emisí oxidu uhličitého a obnova energetické bezpečnosti. Strana se zavázala ochraňovat biotopy, přírodní zdroje a podporovat zemědělství. Zavázala se také o udržování ochrany národních zelených pásů měst. Cílem bylo, aby se Velká Británie stala zelenější. Nový technologický výrobní sektor umožní více pracovních míst. Víze na ochranu přírody je založená na konzervativních hodnotách. Ve Velké Británii by mělo být zachováno více přírodních biotopů, vysázeno více stromů a krajina by měla být více pod ochranou. Povinností je vytvořit čisté a zdravé životní prostředí pro příští generace. Pro boj proti změně klimatu Konzervativní strana chtěla snížit emise uhlíků v souladu s mezinárodními závazky a podporovat produkci energie, včetně jaderné a větrné. Do roku 2020 se zavázala vytvořit 15 % energie z obnovitelných zdrojů. Na změně klimatu se musí podle strany podílet celý svět, a proto bude usilovat o globální dohodu, která zaručí omezení emisí a vynaloží finanční prostředky pro odstranění tohoto problému. Do roku 2050 chce Konzervativní strana snížit oxid uhličitý o 80 %. Dále uvedla, že hodlá zpřísnit tresty za pašování nelegálního obchodu s volně žijícími živočichy, nezákonné těžby dřeva a staví se proti lovu velryb a prodeje slonoviny. Dále chce strana zajistit, aby spotřebitelé měli právo si vybrat mezi geneticky modifikovanými potravinami a naopak (Conservative party 2010: 89–98).

5.3. Srovnání postojů ODS a Konzervativní strany k ochraně životního prostředí

Na základě představených stanovisek k ochraně životního prostředí lze obecně říci, že tato problematika není pro ODS vůbec důležitá, na rozdíl od Konzervativní strany.

Ačkoliv první dvě vlády Margaret Thatcherové nekladly takový důraz na politiku životního prostředí, od roku 1988 je vidět značný posun, zejména ve veřejných projevech předsedkyně strany a následném celosvětovém zapojení do boje proti klimatickým změnám. U ODS je situace jiná. Výroky Václava Klause se zcela odlišují

od postojů Konzervativní strany a také od konzervatismu, pro který je ochrana životního prostředí typickou hodnotou. Lze se pouze domnívat, zda skeptický pohled strany k životní prostředí je příčinou osoby Václava Klause.

Při bližším pohledu na oblast životního prostředí ve volebních programech ODS lze konstatovat, že se jedná o jednoduché výroky, které se nejenom stále opakují, ale především chybí vysvětlení, jaké prostředky budou používat pro zlepšení životního prostředí, což u Konzervativní strany je přesně naopak. U ODS je pokaždé zmíněna svoboda jednotlivce, která souvisí se zodpovědným chováním daného člověka vůči ochraně životního prostředí. Naopak Konzervativní strana poukazuje na samu sebe, neboť ona je ta, která má zaručit ochranu země a životního prostředí tak, aby ji mohla předat dalším generacím. Jinými slovy, pro ODS je výchozím bodem zodpovědný občan a minimální zásah státu do oblasti životního prostředí. U Konzervativní strany je důležitá role nejen vlády, která má prosazovat zákony na ochranu životního prostředí, ale i role samotné politické strany. Dalším velmi výrazným rozdílem u obou stran je ochrana či rozšíření chráněných oblastí. Zatímco u Konzervativní strany je toto naprostou prioritou a není to opomenuto ani ve volebních programech, ODS prosazuje jednotná pravidla, která by měla být dodržována lidmi v přírodě. Proto podle ní ztrácí význam chráněná území a nehodlá je ani rozšiřovat. Tento postoj u ODS se ale obrací k lepšímu v roce 2006, kdy stranu vedl Mirek Topolánek. Dalším rozdílem u obou stran je postoj k ochraně zvířat. Konzervativní strana, nejen že toto téma zmiňuje ve svých volebních programech, navrhuje konkrétní návrhy pro zpřísnění trestů za pašování nelegálního obchodu s volně žijícími živočichy a nesouhlasí s týráním zvířat ve velkochovech a laboratorních výzkumech.

ODS ve svém volebním programu z roku 2006 uvedla, že hodlá snížit znečištění ovzduší, za které může doprava, tím, že zkvalitní veřejnou dopravu. Konzervativní strana pro tento problém navrhovala tzv. zelené automobily, které by tolik nepoškozovaly životní ovzduší, jako klasické automobily. Už zde lze vidět rozdíl, jak politické strany přemýšlí o této problematice.

Nicméně lze najít i shody v postojích k životnímu prostředí u obou stran. Týká se to například celosvětového konsenzu a diskuze nad touto problematikou. Václav Klaus se shoduje s Davidem Cameronem na tvrzení, že ekonomický růst nemusí nutně

znamenat poškozování životního prostředí. Mirek Topolánek se pro změnu shoduje se svým postojem k jaderné energetice.

Obecně lze shrnout, že Konzervativní strana má daleko více propracované volební programy a hlavně postoje k problematice životního prostředí. S příchodem Davida Camerona se strana více přiblížila zeleným tématům, což bylo vidět nejen ve volebním programu z roku 2010, ale i v samotných projevech lídra strany. Naopak ODS má formulované postoje k životnímu prostředí tak, aby tím nikoho neurazila. Navíc osobnost a výroky Václava Klause straně moc důvěryhodnosti nepřidaly.

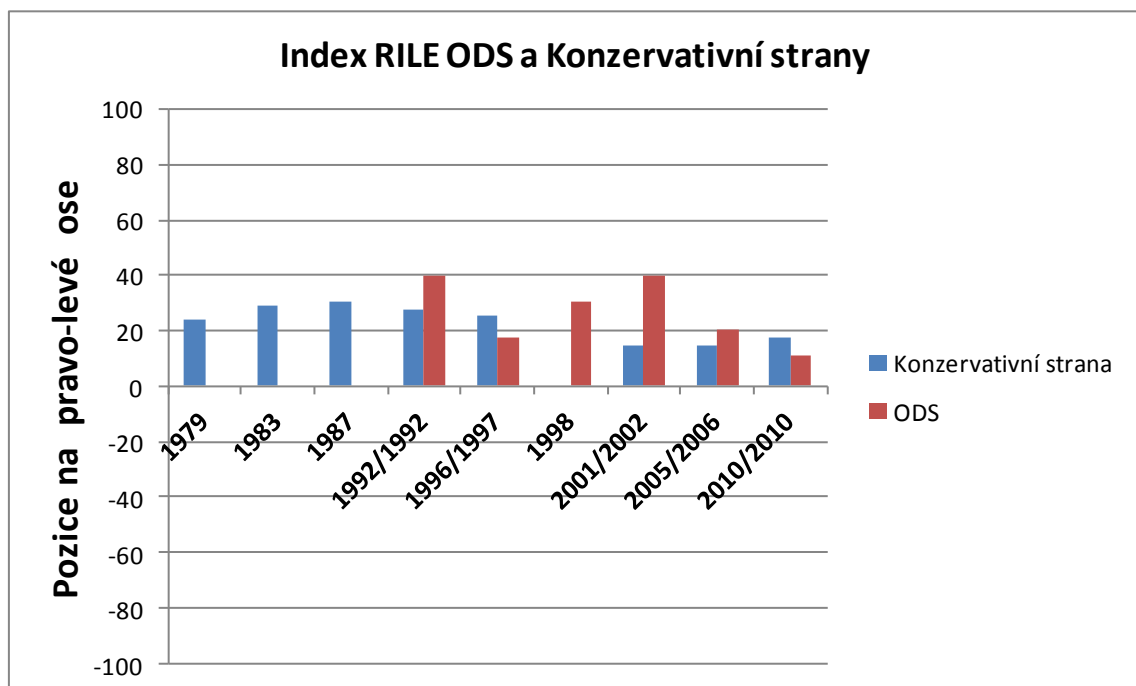
6. Kvantitativní analýza volebních programů

V poslední kapitole budou politické strany podrobeny kvantitativní analýze pomocí dat získaných z CMP a následně navzájem srovnány. V první podkapitole budou představeny hodnoty *indexu RILE*, které nám pomohou zjistit, na jakou pozici konkrétní stranu zařadit, zda na pravici či na levici. Ve druhé a třetí podkapitole budou strany srovnány na základě programových priorit, jako jsou indexy *právo a pořádek* a *politické instituce*.

6.1. Vývoj ideologické pozice ODS a Konzervativní strany

Jak již bylo zmíněno ve třetí kapitole, pomocí dat z CMP lze zjistit, jak se v čase proměňovala programová orientace politických stran a následně lze také určit ideologickou vzdálenost stran. Pomocí indexu RILE zjistíme, zda politická strana směřovala v průběhu let spíše k levici, pravici nebo ke středu. Hodnoty indexu RILE mohou nabývat hodnot +100 až -100. Hodnota +100 značí zcela pravicový program a hodnota -100 levicový program. Vývoj ideologické pozice ODS a Konzervativní strany je představen pomocí grafu č. 4. Pro lepší a přehlednější orientaci v datech poslouží tabulka č. 1.

Graf č. 4: Vývoj ideologické pozice ODS a Konzervativní strany

Zdroj: *Comparative Manifesto database*

Tabulka č. 1: Srovnání vývoje ideologické pozice ODS a Konzervativní strany

Volby	1979	1983	1987	92/92	96/97	1998	01/02	05/06	10/10
ODS	–	–	–	37,77	17,50	30,28	40,04	20,79	11,19
Konzervativní strana	24,4	29,0	30,47	27,9	25,74	–	14,92	14,54	17,54

Zdroj: *Manifesto project database*

Pro porovnání dat z CMP byly vybrány u Konzervativní strany volby od roku 1979, kdy se předsedkyní strany stala Margaret Thatcherová. U ODS se volby datují až od jejího vzniku, tedy od roku 1992 a nevynechán byl ani rok 1998, kdy se v České republice konaly předčasné volby. Na první pohled lze konstatovat, že u obou stran lze spatřit výrazné vychýlení ve vývoji ideologické pozice, což ale na druhou stranu je průběhem času logické.

Pokud bychom vzali všechny hodnoty Konzervativní strany a všechny hodnoty ODS, dospějeme k závěru, že průměrná hodnota pro Konzervativní stranu je 23, 06 a pro ODS 26, 60. Ačkoliv rozdíl mezi hodnotami není skoro žádný, lze říct, že obě strany můžeme považovat za ideologicky podobné, tedy pravicové. Obě strany dosahují v průběhu let kladných hodnot. Spatřit lze i vychýlení hodnot, kdy se strany přiblížily více ke středu. Největší ideologická vzdálenost mezi ODS a Konzervativní stranou je v letech 2001 a 2002, kdy se strany od sebe liší o 25, 12 bodů. Na základě voleb z roku 2010 lze obě strany zařadit mezi pravicové přibližující se středu. Data z CMP, týkající se roku 2010, je možno označit za relevantní. David Cameron již od svého nástupu do čela strany v roce 2005 ve svých projevech zdůrazňoval, že se strana začne ubírat více do středu a bude klást důraz na jiná témata. Podle výzkumu Masarykovy univerzity, který je nazván *Volební cyklus ve střední a východní Evropě: aktéři a strategie*, se politické strany v rámci svých volebních programů v roce 2010 ideologicky přibližovaly, jinými slovy se přibližovaly více do středu (MUNI 2010).

Konzervativní strana do roku 1997 vykazovala jasnou pravicovou orientaci strany, kdy její průměrná hodnota dosahovala 27, 50 bodů. Za vlády Margaret Thatcherové dosahují hodnoty okolo 30 bodů. V té době se totiž Konzervativní strana

jasně vymezovala proti politice konsenzu, což bylo typické pro konzervativní stranu a vládu labouristů po druhé světové válce. Bod zlomu představoval rok 2001. Mezi roky 1997 a 2001 se strana přiblížila více středu, a to o 10, 82 bodů. Nicméně v roce 2010 lze vidět rostoucí tendence strany přiblížit se více pravicové škále.

Ačkoliv u Konzervativní strany lze výrazný pokles hodnoty vidět jen v roce 2001 a předchozí i zbylé hodnoty se pohybují okolo stejných hodnot, o ODS to tvrdit nemůžeme. Nejvyšší hodnoty dosahovala ODS v roce 1992, 1998 a 2002. Nicméně pokud se podíváme na volby, které se konaly po těchto letech, lze spatřit vychýlení hodnot, a to od pravicové orientace blíže ke středu a obráceně. Mezi roky 1992 a 1996 se strana přiblížila středu o 20, 27 bodů. Mezi roky 1996 a 1998 se přiblížila více pravicové škále a to o 12, 78 bodů. A mezi lety 2002 a 2006 se strana přiblížila opět středu, a to o 19, 25 bodů. Navíc lze konstatovat, že od roku 2002 se strana každými volbami přibližuje více do středu, neboť její hodnoty klesají. Tato vychýlení hodnot lze vysvětlit několika skutečnostmi. Na počátku 90. let byla ODS jasně ideologicky vyhraněnou stranou, s jasnou liberálně-konzervativní orientací. Navíc v tomto období termín „levice“ nebyl značně populární s ohledem na nedávnou zkušenost s komunistickým režimem. ODS kladla důraz na tradiční konzervativní hodnoty, mezi nimiž stály i křesťanské hodnoty a tradice. V první polovině 90. let dochází k rozvolnění tempa transformačních změn a také se pozastavuje proces deregulace výdajů na bydlení. ODS se posunula více do středu. Po volbách v roce 1996 a nečekaně úspěšném výsledku ČSSD v parlamentních volbách se ODS začala více ideologicky vyhraňovat. Navíc musela vytvořit menšinový kabinet, což ji na politickém sebevědomí moc nepřidalo. Nejen proto v roce 1998 dosahovala hodnota indexu RILE 30, 28 bodů.

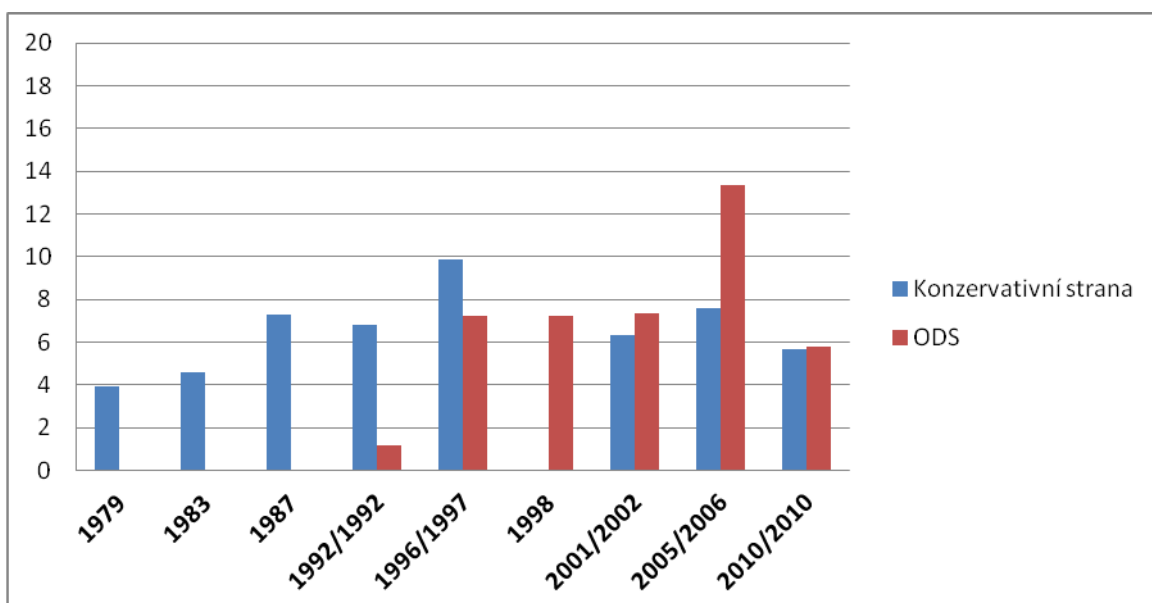
Za povšimnutí také stojí několikrát zmíněný rok 2002. V tomto roce ODS dosahovala extrémně vysoké pravicové hodnoty, a to 40, 04. Tuto hodnotu nedosáhla ani Konzervativní strana, kterou se ODS inspirovala. Lze se pouze domnívat, zda tato hodnota určená CMP je vůbec relevantní. Kromě toho byl volební program ODS kritizován kvůli jeho obecnosti a rovněž výroku Václava Klause, který v závěru volebního období 1998–2002 několikrát zdůraznil, že si dokáže představit povolební spolupráci s ČSSD. Tímto prohlášením si strana odlákala své potenciální voliče. Na druhé straně se ODS ve svém volebním programu jasně vymezila vůči politice ČSSD

a socialismu jako takovému. Obecně lze říci, že ODS svými postoji působila velmi nedůvěryhodně.

6.2. Srovnání důrazu Konzervativní strany a ODS na právo a pořádek

Mezi obecné znaky konzervatismu, mimo jiné, patří i zákon (právo) a pořádek. V rámci CMP lze tento oddíl najít v části, která se zabývá tematickým okruhem *Společenské uspořádání*. Pod indexem *Právo a pořádek* se rozumí obecně vymáhání práva, tvrdší právní kroky vůči trestní činnosti, dále zvýšení podpory a zdrojů pro policii, přísnější postoj soudů vůči zločinu nebo kladení důrazu na vnitřní bezpečnost země (Manifesto Project Dataset 2014: 16). V této části bude analyzován důraz Konzervativní strany a ODS na *Právo a pořádek* v rámci pozitivních vyjádření na toto téma. Na základě výsledků bude možné spatřit, jaká strana se v průběhu let více zabírala ryze konzervativnímu znaku. Index právo a pořádek může nabývat hodnot od 0 do 100 %. Pokud hodnota nabývá 0 %, znamená to, že politická strana nevěnovala této oblasti žádnou pozornost. Naopak čím větší hodnota blíží se hranici 100 %, tím větší důraz strana kladla na toto téma. Na základě komparace výsledků lze posléze vypožorovat, zda obě politické strany věnovaly tomuto tématu stejné množství počtu větných celků ve volebních programech nebo nikoliv.

Graf č. 5: Srovnání důrazu ODS na právo a pořádek

Zdroj: Manifesto project database

Pro lepší obeznámení dat z CMP poslouží tabulka č. 2, i když grafy ukazují hodnoty docela přehledně.

Tabulka č. 2: Srovnání důrazu Konzervativní strany a ODS na právo a pořádek

Volby	1979	1983	1987	92/92	96/97	1998	01/02	05/06	10/10
ODS	–	–	–	1,14	7,25	7,22	7,36	13,32	5,79
Konzervativní strana	3,9	4,6	7,26	6,8	9,87	–	6,35	7,56	5,67

Zdroj: *Manifesto project database*

Z výše uvedených dat lze konstatovat, že indexu *Právo a pořádek* se obě strany věnovaly poměrně stejně a na tento konzervativní znak ve svých volebních programech nezapomněly. Průměrná hodnota Konzervativní strany v průběhu let dosahuje 6, 5 %, a hodnota ODS 7, 01 %. Rozdíl u obou stran je tedy velmi nepatrný.

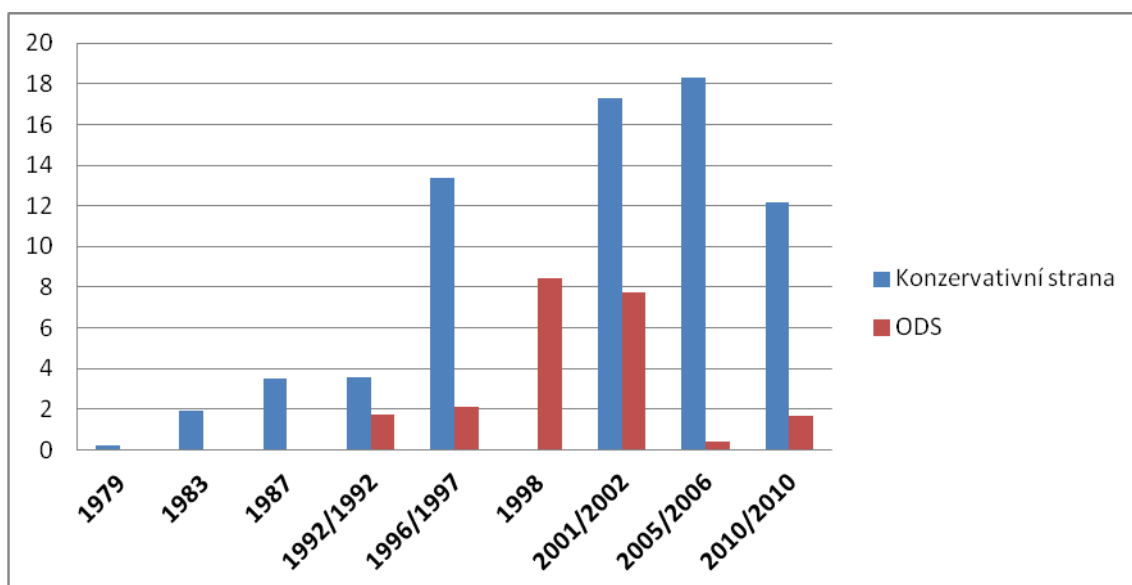
Nejnižší hodnota u ODS je hodnota 1, 14 % v roce 1992. V tomto roce strana kladla důraz spíše na rychlou ekonomickou transformaci a proto se některým tématům nevěnovala přílišná pozornost. Od roku 1996 do roku 2002 lze vidět hodnoty okolo 7 %, naopak v roce 2006 je hodnota nejvyšší, a to 13, 32 %. V tomto roce totiž ODS šla do voleb s volebním programem, který se od ostatních vyjímal, ať už obsahově, tak formálně. Nejen, že stranu vedl jiný předseda, ale jednotlivá volební témata byla rozpracována tak, aby na základě výzkumu STEM strana nezapomněla na některé priority a vymezila se tak vůči opozici.

Nejvyšší hodnota u Konzervativní strany je z roku 1997, a to 9, 87 %. V průběhu let se ale hodnoty příliš neliší a pohybují se okolo 7 %. Zajímavostí u obou politických stran je fakt, že nejnižší hodnoty jsou zaznamenány u ODS v roce 1992 a u Konzervativní strany v roce 1979. Tedy v době, kdy strany přivítaly nové předsedy. Největší vychýlení u obou stran v tomto oddílu je rok 2005 a 2006, kdy naměřená hodnota ODS se liší od hodnoty Konzervativní strany o 5, 76 bodů. Nicméně pokud se pozorněji podíváme na rok 2010, lze vidět, že naměřené hodnoty jsou skoro stejné.

6.3. Srovnání důrazu Konzervativní strany a ODS na politické instituce

V rámci tematického okruhu *Politický systém* lze zkoumat indexy jako je míra decentralizace či centralizace, eliminace korupce, efektivita státní správy nebo důraz na *politické instituce*. Právě posledně vyjmenovaný index bude podroben analýze. Obecně zahrnuje zmínku o silné a stabilní vládě. Index politické instituce může nabývat hodnot od 0 do 100 %. Pokud hodnota nabývá 0 %, znamená to, že politická strana nevěnovala této oblasti žádnou pozornost. Naopak čím větší hodnota blíží se hranici 100 %, tím větší důraz strana kladla na toto téma. Na základě komparace výsledků lze posléze vypočítat, zda obě politické strany věnovaly tomuto tématu stejné množství počtu větných celků ve volebních programech či nikoliv.

Graf č. 6: Srovnání důrazu Konzervativní strany na politické instituce

Zdroj: *Manifesto project database*

Pro lepší porovnání výsledků budou data převedena do tabulky č. 3, i když z grafů je na první pohled patrný jasný rozdíl.

Tabulka č. 3: Srovnání důrazu Konzervativní strany a ODS na politické instituce

Volby	1979	1983	1987	92/92	96/97	1998	01/02	05/06	10/10
ODS	–	–	–	1,71	2,09	8,47	7,72	0,44	1,67
Konzervativní strana	0,2	1,9	3,53	3,6	13,38	–	17,27	18,31	12,14

Zdroj: *Manifesto project database*

Pokud vezmeme v úvahu všechna data Konzervativní strany a všechna data ODS, dospějeme k závěru, že průměrná hodnota pro Konzervativní stranu v rámci oddílu *politické orgány* dosahuje 8, 79 %, a pro ODS 3, 68 %. Hodnoty se tedy liší velmi výrazně. Důvodem u Konzervativní strany je zejména velmi častá výměna lídrů a role opoziční strany, vůči které se vymezovala.

Nejnižší hodnotou u ODS je hodnota 0, 44 % v roce 2006. Paradoxně u Konzervativní strany lze spatřit nejvyšší hodnotu v roce 2005, a to 18, 31 %. Jinými slovy řečeno, nejvýraznější vychýlení hodnot u obou stran představují roky 2005 a 2006. Kromě voleb v roce 1998 a 2002 lze konstatovat, že hodnoty ODS se pohybují okolo 1, 5 – 2 %. Naopak bodovým zlomem pro Konzervativní stranu je rok 1997, kdy se hodnoty od té doby pohybují okolo 15 %. Důvodem v tomto roce byla silící role Tonyho Blaira a strana si nevěděla rady, jakým směrem vést politiku. Jelikož až do roku 2010 byla v opozici, snažila se odlišit od labouristů a přesvědčit voliče. Obecně lze konstatovat, že Konzervativní strana tomuto tématu věnuje daleko větší pozornost, než ODS.

Závěr

Tato práce se zabývala Konzervativní stranou a ODS. Primární důraz byl kladen zejména na srovnání, které se týkalo jejich programatiky, postojů k ochraně životního prostředí a na závěr byla srovnána i jejich ideová východiska a programová témata prostřednictvím analýzy dat získaných z CMP. V rámci této práce byly položeny tři výzkumné otázky.

První výzkumná otázka zněla: *Lze na základě dat z CMP a volebních programů najít rozdíly, ve kterých se ODS razantně liší od Konzervativní strany?* V rámci představených volebních programů lze konstatovat, že se obě strany věnovaly stejným tématům. Ve volebních programech lze vidět názorovou shodu na ekonomickou transformaci, objevuje se téma privatizace a podpora soukromého vlastnictví, snížení inflace a obnovení hospodářského života, snížení nezaměstnanosti a naopak zvýšení pracovních míst, omezení byrokracie a s tím související administrativa, zlepšení zdravotní péče nebo důraz na národní zájmy. Nicméně prostřednictvím dat z CMP již rozdíly nalézt jde. Tolik prosazovaná ekonomická transformace Václavem Klausem ve volebních programech na počátku 90. let nakonec podle metody CMP vůbec takových hodnot nedosahovala. Hodnoty v oblasti ekonomika za vlády Thatcherové dosahovaly okolo 30 %, ale za vlády Václava Klause dosahovaly jen kolem 15 %. Rozdíl hodnot lze také spatřit v oblasti Svoboda a demokracie, kdy tomuto okruhu věnovala ODS značnou pozornost, oproti Konzervativní straně. Průměrná hodnota ODS dosahovala okolo 10 %, zatímco hodnota u Konzervativní strany jen okolo 5 %. Důvodem je zejména historická zkušenost, kdy Československá republika byla pod vládou komunistického režimu. ODS se také velmi razantně liší v indexu zaměřený na politické orgány. Této oblasti se skoro nevěnuje a nepovažuje to za prioritní věc.

Druhá výzkumná otázka zněla: *Existuje názorová shoda politických stran na problematiku životního prostředí?* Práce byla zaměřena na postoje k životnímu prostředí ve volebních programech a následně na výročních stranických lídrů. Názorová shoda na toto téma existuje, nicméně jen v časovém ohraničení. Ačkoliv u obou dvou stran lze vidět kladná stanoviska vůči této problematice, postoj předsedů byl opačný. Tento fakt dokládají zejména první dvě Klausovy vlády a u Konzervativní strany se jedná o postavu Margaret Thatcherové, která až do roku 1988 této problematice nevěnovala žádnou pozornost. Oba dva nepovažovali životní prostředí za důležitou agendu ve svých

vládách. Ačkoliv se jedná o negativní stanoviska, v této věci se oba lídři shodli. Shodu lze také pozorovat na základě výroků ve volebních programech. Obě strany kladou důraz na jadernou energetiku, výstavbu čističek odpadních vod, snížení znečištění vod a vzduchu, nebo zavádění nových technologií. Nicméně na základě dosažených výsledků lze říci, že ochrana životního prostředí byla, a stále je pro Konzervativní stranou prioritou, na rozdíl od ODS, která již od svého vzniku měla v čele strany skeptického lídra vůči této problematice.

Třetí výzkumná otázka zněla: *Můžeme obě strany označit za ideologicky podobné na základě pozorování jejich volebních programů?* Na základě představených volebních programů lze konstatovat, že všechny byly propracované, i když některé méně a některé více. Konzervativní strana je jasnou pravicovou politickou stranou, která vychází ze svých zakořeněných zásad a hodnot. Naproti tomu ODS se na začátku svého vzniku označila za stranu pravicovou, usilující o záchranu a obnovu základních hodnot evropské křesťanské civilizace, o pár let později sebe samu označila za stranu konzervativně liberální. Ačkoliv v průběhu let se strany vychylovaly více do středu, což je s ohledem na čas logické, je možno konstatovat, že obě strany lze považovat za ideologicky podobné. Prostřednictvím dat, která jsou v práci uvedena, můžeme vidět jasnou pravicovou profilaci Konzervativní strany za vlády Margaret Thatcherové až do roku 1997, u ODS hodnoty v průběhu let kolísají a střídají se, nicméně také vykazují velmi vysoké pravicové hodnoty. Největší ideologická vzdálenost mezi ODS a Konzervativní stranou jsou roky 2001 a 2002. Konzervativní strana dosahovala hodnoty, která ji přiblížila více do středu, naopak ODS dosahovala velmi vysoké pravicové hodnoty. ODS se v této době ostře vymezovala proti levici, se kterou v předešlém volebním období vytvořila spolupráci, a Konzervativní strana se snažila oslovit část svých voličů programem, který by pro ně byl přijatelný. Nicméně na závěr lze říct, že od tohoto zlomového bodu, kdy se obě strany velmi ideologicky vzdálily, směřují až do roku 2010 více do středu.

Práce byla limitována velkým časovým rozpětím, což omezilo tuto problematiku detailně uchopit, nicméně hlavním cílem práce bylo srovnání obou stran a zaměření se na jejich rozdílné postoje, které lze v této práci vidět. Dlouhý časový úsek lze například spozorovat u kapitoly životního prostředí. Toto téma by si zasloužilo samostatné zkoumání a propracovanou analýzu. Ačkoliv je metoda CMP za některé chyby

a nepřesná data kritizována, díky historickým okolnostem a představení volebních programů, které jsou v práci uvedeny, lze tyto chyby částečně eliminovat.

V návaznosti na toto téma by se další oblast výzkumu mohla věnovat například volebním systémům, vnitřní struktuře stran, postojům, které strany zaujímají k Evropské unii, nebo srovnáním samotných předsedů politických stran. Téma nabízí ještě velmi mnoho možností k bádání.

Literatury a odborných článků bylo docela velké množství, jen najít publikaci, která se věnuje čistě politice životního prostředí ve výzkumu politických stran, je těžké. Metoda CMP v rámci srovnání programatiky politických stran je velmi užitečným a přínosným zdrojem informací, nicméně jsou důležité i samotné volební programy.

LITERATURA

Bale, Tim. 2011. *The Conservative Party from Thatcher to Cameron*. Polity Press.

Bale, Tim. 2012. *The Conservatives since 1945. The Drivers of Party Change*. Oxford University Press.

Bbc.co.uk. 1997. „1997: Labour landslide ends Tory rule.“ *bbc.co.uk*, 15. 4. 2005 (online). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/vote_2005/basics/4393323.stm#top> (1. 4. 2015)

Bbc.co.uk. 2006. „In Full: Cameron speech.“ *bbc.co.uk*, 4. 10. 2006 (online). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/5407714.stm> (1. 4. 2015)

Benoit, Kenneth, Michael, Laver. 2007. „Estimating party policy positions: Comparing expert surveys and hand-coded content analysis.“ *Electoral studies* 26: 90–107.

Benoit, Kenneth, Michael Laver, Slava Mikhaylov. 2009. „Treating Words as Data with Error: Uncertainty in Text Statements of Policy Positions.“ *American Journal of Political Science* 53 (2): 495–513.

Beyme, K. von. 1982. *Parteien in westlichen Demokratien*. München: R. Piper & Co Verlag.

Budge, Ian, Michael, Laver. 1986. „Policy, Ideology and Party Distance: Analysis of Election Programmes in 19 Democracies.“ *Legislative Studies Quarterly* 11 (4), 607–617. Dostupné z: www.jstor.org (9. 4. 2015)

Carter, Neil, Ben, Clements. 2015. „Conservative Party Modernisation 3: David Cameron, the Conservatives and the environment.“ *psa.ac.uk*, 8. 4. 2015 (online). Dostupné z: <<http://www.psa.ac.uk/insight-plus/blog/conservative-party-modernisation-3-david-cameron-conservatives-and-environment>> (22. 4. 2015)

Cevro.cz. 2008. „Grafika: příklady zelené politiky konzervativních stran.“ *cevro.cz*, 22. 12. 2008 (online). <Dostupné z: <http://www.cevro.cz/cs/210264-grafika-priklady-zelene-politiky-konzervativnich>> (20. 4. 2015)

Conservative Party. 1979. „Conservative General Election Manifesto 1979.“ *margaretthatcher.org*, 11. 4. 1979 (online). Dostupné z: <<http://www.margaretthatcher.org/document/110858>> (1. 4. 2015)

Conservative Party. 1983. „Conservative General Election Manifesto 1983.“ *margaretthatcher.org*, 18. 5. 1979 (online). Dostupné z: <<http://www.margaretthatcher.org/document/110859>> (1. 4. 2015)

Conservative Party. 1987. „1987 Conservative Party General Election Manifesto. The Next Moves Forward.“ *conservativemanifesto.com*, (online). Dostupné z: <<http://www.conservativemanifesto.com/1987/1987-conservative-manifesto.shtml>> (1. 4. 2015)

Conservative Party. 1992. „1992 Conservative Party General Election Manifesto. The Best Future for Britain.“ *conservativemanifesto*, (online). Dostupné z: <<http://www.conservativemanifesto.com/1992/1992-conservative-manifesto.shtml>> (1. 4. 2015)

Conservative Party. 1997. „1997 Conservative Party General Election Manifesto. You can only be sure with the Conservatives.“ *conservativemanifesto*, (online). Dostupné z: <<http://www.conservativemanifesto.com/1997/1997-conservative-manifesto.shtml>> (1. 4. 2015)

Conservative Party. 2001. „2001 Conservative Party General Election Manifesto. Time for Common Sense.“ *conservativemanifesto*, (online). Dostupné z: <<http://www.conservativemanifesto.com/2001/2001-conservative-manifesto.shtml>> (1. 4. 2015)

Conservative Party. 2005. *Are you thinking what we're thinking? It's time for action.* Volební program Konzervativní strany. (online; Pdf). Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/11_04_05_conservative_manifesto.pdf> (1. 4. 2015)

Conservative Party. 2010. *Invitation to join the government of Britain.* Volební program Konzervativní strany. (online; Pdf). Dostupné z: <<https://www.conservatives.com/~media/files/activist%20centre/press%20and%20policy/manifestos/manifesto2010>> (1. 4. 2015)

Čaloud, Dalibor, Tomáš Foltýn, Vlastimil Havlík. 2006. „Politické strany a jejich systém v období 2002–2006.“ Pp. 7–25 in Dalibor Čaloud, Tomáš Foltýn, Vlastimil Havlík, Anna Matušková (eds.). *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2006.* Brno: CDK.

Eibl, Otto. 2010. „Volební programy.“ Pp. 69–96 in Stanislav Balík. *Volby do Poslanecké sněmovny.* Brno: CDK.

Eibl, Otto. 2011. *Issues v české politice.* Brno: MUNI FSS.

Fajmon, Hynek. 1999. *Margaret Thatcherová a její politika.* Brno: Barrister & Principal.

Fajmon, Hynek. „Margaret Thatcherová a význam roku 1979“ *revuepolitika.cz*, 29. 4. 2013 (online). Dostupné z: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/1853/margaret-thatcherova-a-vyznam-roku-1979>> (1. 4. 2015)

Fiala, Petr, Miroslav, Mareš. 1997. „Politika životního prostředí a politické strany v ČR. Vývoj koncepce politiky životního prostředí v programatice českých politických stran v letech 1992–1996.“ *Politologický časopis* 1997 (1): 3–38.

Fiala, Petr, Maxmilián, Strmiska. 2009. *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal.

Godfrey, Rachel. 2012. „The Political Aspects of Environmentalism in the UK.“ *The institution of environmental sciences*, (online; Pdf). Dostupné z: <https://www.the-ies.org/sites/default/files/documents/political_aspects_environmentalism.pdf> (1. 4. 2015)

Hadjisky, Magdaléna. 2011. „Občanská demokratická strana a prosazení stranickosti v české demokracii devadesátých let.“ *Sociologický časopis* 47 (1): 89–114.

ODS. 1992. *Svoboda a prosperita*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1992.pdf> (1. 4. 2015)

Heywood, Andrew. 1994. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing.

Hloušek, Vít. 2000. „Konfliktní linie v postkomunistických systémech politických stran.“ *Politologický časopis* 7 (4): 373–395.

Hloušek, Vít, Lubomír, Kopeček. 2010. *Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě*. Praha: Grada.

Horák, Martin. 2001. „Environmental Policy Reform in the Post-Communist Czech Republic: The Case of Air Pollution.“ *Europe-Asia Studies* 53 (2), 313–327. Dostupné z: <<http://www.jstor.org>> (1. 4. 2015)

Charvát, Hugo, Radek, Svítíl. 2006. „Volby 2006: Jak ODS plnila sliby dané před minulými volbami?“ *ekolist.cz*, 10. 4. 2006 (online). Dostupné z: <<http://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/volby-2006-jak-ods-plnila-sliby-dane-pred-minulymi-volbami>> (1. 4. 2015)

iDnes.cz. 2008. „Zemřel bývalý ministr životního prostředí Ivan Dejmál.“ *iDnes.cz*, 7. 2. 2008 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/zemrel-byvaly-ministr-zivotniho-prostredi-ivan-dejmal-piz-/domaci.aspx?c=A080207_082731_domaci_jte> (1. 4. 2015)

iDnes.cz. 2009. „Šéf britských konzervativců Cameron: Obdivuji Mirka i hodnoty ODS.“ *iDnes.cz*, 1. 6. 2009 (online). Dostupné z: <http://zpravy.idnes.cz/sef-britskych-konzervativcu-cameron-obdivuji-mirka-i-hodnoty-ods-p9w-/zpr_archiv.aspx?c=A090601_104317_kavarna_bos> (1. 4. 2015)

Jelenová, Zdenka. 2012. „Ropák 1994: František Benda – mi(ni)str blátovitosti.“ *denikreferendum.cz*, 10. 4. 2012 (online). Dostupné z: <<http://denikreferendum.cz/clanek/12944-ropak-1994-frantisek-benda-mi-ni-str-blatovitosti>> (4. 4. 2015)

Klaus, Václav. 2007. *Modrá, nikoli zelená planeta: co je ohroženo: klima nebo svoboda?* Praha: Dokořán.

Klaus, Václav. 2008. „Nezveličujme změny klimatu (projev v OSN).“ Pp. 133–136 in Marek Loužek (ed.). *Globální oteplování. Realita nebo bublina?* Praha: CEP.

Klíma, Michal. 2001. „Všeobecné volby ve Spojeném království.“ *Politologický časopis* 8 (3): 270–278.

Kopeček, Lubomír. 2005. „Stranická rodina – rozdíly v jejím vymezení a práce s ní v podmínkách postkomunistické střední Evropy.“ Pp. 39–44 in Petr Fiala, Maxmilián Strmiska (eds.). *Víceúrovňové vládnutí: teorie, přístupy, metody*. Brno: CDK.

Kopeček, Lubomír. 2012. *Fenomén Klaus: politická biografie*. Brno: Barrister & Principal.

Kubata, Martin. 2010. „Sociální politika v programech pravicových stran v letech 1989–1998.“ *Politologický časopis* 17 (4): 414–431.

Manifesto Research Group. Manifesto Project Database pro ČR od roku 1992–2010. (online). Dostupné z: <<https://manifestoproject.wzb.eu/parties/75>> (1. 4. 2015)

Manifesto Research Group. Manifesto Project Database pro VB od roku 1945–2010. (online). Dostupné z: <<https://manifestoproject.wzb.eu/parties/733>> (1. 4. 2015)

Mansfeldová, Zdena. 2003. „Obsahová analýza volebních programů českých politických stran.“ Pp. 470–478 in Vladimíra Dvořáková, Andrea Heroutová (eds.). *II. Kongres českých politologů*. Praha: Česká společnost pro politické vědy.

Mareš, Miroslav. 2006. „Programatika ODS.“ Pp. 124–140 in Stanislav Balík. *Občanská demokratická strana a česká politika. ODS v českém politickém systému v letech 1991–2006*. Brno: CDK.

Margaretthatcher.org. 1976. „The Right Approach Conservative policy statement.“ *margaretthatcher.org*, 4. 10. 1976 (online). Dostupné z: <<http://www.margaretthatcher.org/document/109439>> (1. 4. 2015)

Margaretthatcher.org. 1977. „The Right Approach to the Economy.“ *margaretthatcher.org*, 8. 10. 1977 (online). Dostupné z: <<http://www.margaretthatcher.org/document/112551>> (1. 4. 2015)

McCormick, John. 1991. *British Politics and the Environment*. London.

Mezřický, Václav. 2002. „Co by měl vědět každý ekonom.“ *rozhlas.cz*, 17. 3. 2002 (online). Dostupné z: <http://m.rozhlas.cz/cro6/stop/_zprava/31563> (1. 4. 2015)

Mrklas, Ladislav, Petr, Sokol. „Na okraj porážky ODS ve volbách aneb co v analýze nebylo“ *revuepolitika.cz*, 20. 10. 2002 (online). Dostupné z: <<http://www.revuepolitika.cz/clanky/993/na-okraj-porazky-ods-ve-volbach-aneb-co-v-analyze-nebylo>> (1. 4. 2015)

Mudde, Cas. 2000. „Stranická rodina: rámcová analýza.“ *Politologická revue* 6 (1): 78-93.

MUNI. 2010. „Volební cyklus ve střední a východní Evropě: aktéři a strategie.“ *scribd.com*, (online). Dostupné z: <<https://www.scribd.com/doc/31558013/Analyza-kampane-2010-PSCR#scribd>> (23. 4. 2015)

Norton, Philip. 1996. *The Conservative Party*. London: Prentice-Hall.

Ods.cz. 1995. „Politický program ODS.“ *ods.cz*, 19. 11. 1995 (online). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/politicky-program/politicky-program-ods>> (1. 4. 2015)

ODS. 1996. *Svoboda a prosperita*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1996.pdf> (1. 4. 2015)

ODS. 1998. *Hlavu vzhůru*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_1998.pdf> (1. 4. 2015)

Ods.cz. 1999. „Zpravodajská zpráva z jednání ekologické sekce.“ *ods.cz*, (online). Dostupné z: <<http://archiv.ods.cz/akce/ideovky/1.ik/iksekekolog.html>> (1. 4. 2015)

ODS. 2002. *Volební desatero*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2002.pdf> (1. 4. 2015)

ODS. 2006. *Společně pro lepší život*. Volební program ODS (online; Pdf). Dostupné z: <http://www.ods.cz/docs/programy/program_2006.pdf> (1. 4. 2015)

ODS. 2010. *Řešení, která pomáhají*. Volební program ODS. (online; Pdf). Dostupné z: <<http://www.ods.cz/docs/programy/volebni-program2010.pdf>> (1. 4. 2015)

Petřík, Lukáš. 2008. *Konzervativní revoluce Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana*. Brno: CDK.

Pšeja, Pavel. 2005. „Občanská demokratická strana.“ Pp. 1503–1530 in Jiří Malíř, Pavel Marek. *Politické strany. Vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. 2. díl: 1938–2004*. Brno: Doplněk.

Pšeja, Pavel. 2006. „Vývoj ODS a jejího postavení ve stranickém systému ČR.“ Pp. 7–17 in Stanislav Balík. *Občanská demokratická strana a česká politika. ODS v českém politickém systému v letech 1991–2006*. Brno: CDK.

Rozhlas.cz. 2006. „Muslimská snášenlivost, zelení britští konzervativci a tři krátké výpravy do dějin světové kultury.“ rozhlas.cz, 25. 4. 2006 (online). Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/cro6/internet/_zprava/241762> (1. 4. 2015)

Scruton, Roger. 2008. *Ochrana přírody jako konzervativní téma*. Praha: Občanský institut.

Seldon, Anthony, Peter, Snowdon. 2005. „The Conservative Campaign.“ *Parliamentary Affairs* 58 (4), 725–742. Dostupné z: <www.oxfordjournals.org> (1. 4. 2015)

Sokol, Petr, Zbyněk, Klíč. 2011. *20 let Občanské demokratické strany: 1991–2011*. Praha: ODS Publishing.

Šaradín, Pavel. 2004. „Územní podpora Občanské demokratické strany ve volbách.“ *Politologica. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis* 3: 145–157.

Thatcherová, Margaret. 1996. *Roky na Downing street*. Praha: Naše vojsko.

Topolánek, Mirek. 2006. „Projev předsedy vlády ČR Mirka Topolánka na Fóru pro udržitelný rozvoj v Lichtenštejnském paláci v Praze.“ *vlada.cz*, 30. 10. 2006 (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/za-premierem-a-vladou/projev-predsedy-vlady-cr-mirka-topolanka-na-foru-pro-udrzitelny-rozvoj-v-lichtenstejnskem-palaci-v-praze-dne-30-10-2006-19777/>> (1. 4. 2015)

Topolánek, Mirek. 2007. „Bojujme za svět bez klimatických změn.“ *blog.aktualne.cz*, 16. 5. 2007 (online). Dostupné z: <<http://blog.aktualne.cz/blogy/mirek-topolaneek.php?itemid=730>> (1. 4. 2015)

Topolánek, Mirek. 2008a. „Projev premiéra Mirka Topolánka na Evropském jaderném fóru v Bratislavě.“ *vlada.cz*, 3. 11. 2008 (online). Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/cz/za-premierem-a-vladou/projev-premiera-mirka-topolanka-na-evropskem-jadernem-foru-v-bratislave-3--11--2008-44644/>> (1. 4. 2015)

Topolánek, Mirek. 2008b. „Mirek Topolánek: Projev na summitu Evropské rady.“ *virtually.cz*, 11. 12. 2008 (online). Dostupné z: <<http://virtually.cz/archiv.php?art=17642>> (1. 4. 2015)

Večerník, Jiří, Petr, Matějů. 1998. *Zpráva o vývoji české společnosti 1989–1998*. Praha: Academia.

Zelený kruh. 2010. „Pověz mi, kdo je nejkrásnější X. Přehled hlasování Poslanecké sněmovny o životním prostředí v letech 2006–2010.“ *zelenykruh.cz*, online; Pdf. Dostupné z: <<http://www.zelenykruh.cz/wp-content/uploads/2015/01/Kdo-je-nejkrasnejsi-2006-2010.pdf>> (1. 4. 2015)

Zelenykruh.cz. 2015. „Zelené hlasy. Poslanecká sněmovna.“ *zelenykruh.cz*, (online). Dostupné z: <<http://rosnicka.zelenykruh.cz/>> (1. 4. 2015)

Williams, Steve, Peter, Scott. 2011. „The Nature of Conservative party Modernisation Under David Cameron: The Trajectory of Employment Relations Policy.“ *Parliamentary Affairs* 64 (3), 513–529. Dostupné z: <www.oxfordjournals.org> (1. 4. 2015)

Abstrakt

Bakalářská diplomová práce se snaží představit programatiku Občanské demokratické strany a britské Konzervativní strany. Cílem práce je srovnání obou politických stran. Srovnány jsou na základě tří kritérií. Prvním z nich jsou volební programy, druhým z nich je postoj k životnímu prostředí a posledním kritériem je srovnání ideologické podstaty. Tyto dvě politické strany jsou vybrány proto, neboť se ODS často během své existence odkazovala na britské konzervativce. Proto hlavním cílem této práce je zjistit rozdíly, ve kterých se ODS liší od britské Konzervativní strany. Srovnání obou politických stran je uskutečněno na základě volebních programů, ale také za pomoci dat z Manifesto Project Database. V rámci představených volebních programů lze konstatovat, že se obě strany věnovaly stejným tématům. Ve volebních programech lze vidět názorovou shodu na ekonomickou transformaci, privatizaci nebo obnovení hospodářského života. Nicméně data z CMP ukázaly, že ekonomická transformace prosazovaná Václavem Klausem nedosahovala takových hodnot, jako za vlády Margaret Thatcherové. Názorová shoda na problematiku životního prostředí existuje, nicméně jen v časovém ohraničení. Tento fakt dokládají zejména první dvě Klausovy vlády a u Konzervativní strany se jedná o postavu Margaret Thatcherové, která až do roku 1988 této problematice nevěnovala žádnou pozornost. Na základě zkoumání pomocí CMP bylo zjištěno, že obě strany lze považovat za ideologicky podobné.

Klíčová slova: ODS, Konzervativní strana, CMP, programatika, ideologie, životní prostředí

Abstract

This thesis analyses Political Parties' Manifestos of Civic Democratic Party and British Conservative Party. Main purpose of this thesis is comparison of both political parties. Both political parties are compared in three areas. The first one are political parties' manifestos. Second one is the attitude to environmental policy. The last one is comparison of ideology of the parties. These political parties are chosen because of Civic Democratic Party's mention about British Conservative Party. Main purpose of the thesis is to find differences between both parties. Comparison both political parties is based on political parties' manifestos and also on values gained from the Manifesto Project Database. The result of political parties' manifestos showed that both political parties have similar election themes. Both political parties agree with economic transformation, privatization or restoring of economic life. However, values from CMP showed that economic transformation promoted by Václav Klaus did not reach values such as Margaret Thatcher. A consensus on environmental issues exists, but only in chronological boundaries. This fact is evidenced especially in the first of two governments of Klaus and the British Conservative Party is associated with Margaret Thatcher until 1988. It was also possible to conclude that both political parties were ideologically close to each other.

Key words: ODS, British Political Party, CMP, environmental issues, ideology, political parties' manifestos